

SUSJEDI O SUSJEDIMA

*monitoring uticajnih dnevnih listova u Bosni i Hercegovini,
Srbiji, Crnoj gori i Hrvatskoj*

:

*Analitički centar Media Plan Instituta
Monitori i analitičari: Velizar Sredanović, Davor Marko, Mladen Arnautović, Stojan
Obradović, Zoran Udovičić*

Sarajevo, oktobar 2006.

Media plan institut iz Sarajeva je zahvaljući podršci njemačke vlade - IFA u okviru edukativnog projekta za novinare **Profesionalno obrazovanje novinara u jugoistočnoj Evropi, Modul «Saradnja u regionu – bliski ili daleki susjedi»** izradio analizu SUSJEDI O SUDJEDIMA. Analiza se bazirala na monitoringu od četiri sedmice - od 17. augusta do 13. septembra 2006. - rađenog u četiri susjedne države bivše Jugoslavije koje su na različite načine bile uključene u ratna zbivanja i koje su još uvijek u nekoj fazi postkonfliktne situacije koja se ispoljavala u snažnoj mjeri i na medijskom polju. Cilj je bio utvrditi relevantna obilježja dominantne medijske slike koja se o susjednim državama posreduje kroz glavne pisane medije i to kroz različite aspekte: koji sadržaji dominiraju, kako se ponuđeni sadržaji tretiraju i obrađuju, kako su politički intonirani, da li je prisutan govor mržnje, kako se primjenjuju profesionalni standardi, da li se i kako vrši selekcija informacija.

Monitor u Srbiji je pratio odnos novina prema Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori; monitor u BiH odnos prema Hrvatskoj, Srbiji i Crnoj Gori, a monitor u Hrvatskoj prema Srbiji, Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini. Predmet posmatranja u BiH su bili Dnevni avaz, Oslobođenje i Dnevni list, dakle listovi iz Federacije BiH. Iz Hrvatske uzorak su bili Večernji list, Jutarnji list i Slobodna Dalmacija. Srbiju su predstavljali: Večernje novosti, Politika i Blic, a Crnu Goru, najmlađu državu ovog četvorugla (barem u modernoj istoriji), Vijesti i Dan. O uzorku, pogotovo kada je BiH u pitanju gdje nisu uvršteni listovi iz Republike Srpske, moglo bi se raspravljati. Finansijski aspekti su bili presudni tako da smo se odlučili da posmatramo listove iz Federacije BiH, za koje je postojala pretpostavka da će možda imati emotivniji odnos prema nekim zbivanjima u susjedstvu (polazište je bilo prije svega negativističko, mada se ta hipoteza nije u značajnijoj mjeri obistinila). Neophodne informacije o monitorisanim listovima, u smislu razumijevanja njihove medijske i političke pozicije naći ćemo tokom izvještaja. Važno je napomenuti da je korištena metoda analize sadržaja, ali bez pretenzija da se napravi visoko naučno utemeljen rad. Riječ je prije svega o analitičkom izvještaju urađenom od strane iskusnih, obrazovanih i nacionalno neostrašćenih novinara, koji treba da bude prikaz trenutne medijske situacija i indikator oslikavanja međudržavnih odnosa susjednih zemalja kroz printane medije te da posluži novinarima i urednicima medija za njihovu vlastitu analizu.

Nakon izvještaja iz svake zemlje slijedi statistički prikaz varijabli koje su korištene u monitoringu. Najviše dilema može biti oko varijable *orijentacija prema subjektu*. Ona podrazumijeva vrijednosnu ocjenu o stavu medijske objave u odnosu prema subjektu/temi koji se u njoj pojavljuje. Prije svega neophodno je analizirati novinarski uklon - kakav je stav u tekstu imao autor prema događaju o kojem piše. Zato je važno napomenuti da se kod novinarskog uklona ne ocjenjuje sadržaj teksta, već čisto novinarski stav/uklon/odnos. Upravo zbog toga možemo napraviti složenu kvalifikaciju po kojoj možemo razlikovati negativan/neutralan/pozitivan novinarski uklon, ali isto tako i sadržaj. Dakle neki tekst može imati negativan sadržaj, a neutralan novinarski uklon (npr. govori se o ratnim zločinima počinjenim za vrijeme "Oluje", ali je to prezentirano objektivno i nepristrasno od strane novinara). Na osnovu ovoga formirana je skala od sedam stupnjeva koju ćete naći na početku statističkog prikaza. Suštinski, ova varijabla, kada govorimo o uklonu, se zasniva na slobodnom sudu monitora da li je neki prilog u novinarskom smislu prezentiran sa pristašnošću, odbojnošću ili neutralno.

Nedovršena slagalica

Generalni i veoma važan zaključak je da dnevni pisani mediji u zemljama nekadašnjeg centralnog jugoslovenskog područja ne koriste jezik mržnje niti u izrazitoj mjeri koriste manipulativno kadriranje. Ovakav zaključak je samo potvrda stavova našeg ranijeg, sličnog, monitoringa rađenog početkom 2005. godine kao i istraživanja organizacije Igmanska inicijativa "Izvještavanje o susjednim državama". Međutim, u medijskom izvještavanju, kao i svakom drugom komunikacijskom procesu čiji je početni pošiljalac čovjek, brojni su načini da se čitaočeva pažnja usmjeri u željenom pravcu, u skladu sa globalnim uvjerenjima redakcije, društva i političke oligarhije. Analiziranjem sadržaja objavljenih tekstova došlo se do zaključka da postoji određena doza selekcije informacija u izvještajima, potenciranje određenih pitanja kroz upravljanje u intervjuima, konstrukcija naslova koji ne odražavaju bit teksta, i to sve često u skladu sa političkim ambijentom koji vlada u sredini iz koje potiče list. Zanimljivo je zapažanje monitora iz Srbije koji konstatuje da se uređivačka politika u najvećem broju iskazivala kroz izvještaje i reklo bi se pažljivo odabrane izjave i komentare. To najbolje ilustruje podatak da su "Večernje novosti", u kontekstu zaoštavanja političkih i međuetničkih odnosa u BiH, objavile čak 12 intervjua, odnosno izjava čelnika RS dok nije zabilježeno ni jedno novo reagovanje bošnjačke strane niti sarajevske štampe. Sličnih primjera selekcije je bilo i na drugim stranama.

Ako se pravi poređenje koliko monitorisane novine u kojoj zemlji prate susjede, korištenjem statističke proporcije dolazimo do zaključka da su to bosanskohercegovačke. Oslobođenje je ukupno objavilo 154 teksta o Srbiji, 115 o Hrvatskoj i 25 o Crnoj Gori. Dnevni list o Srbiji izvještava 92 puta o Crnoj Gori 31, a Hrvatskoj čak 318. Obzirom da je riječ o listu koji ima hrvatsku profilaciju, podatak previše ne iznenađuje. Dnevni avaz, najtiražniji bh dnevnik, o Srbiji ima 89 sadržaja, Hrvatskoj 86, a Crnoj Gori 42. Nešto veći proporcijalni odnos u korist Crne Gore se može objasniti činjenicom da je vlasnik lista, ali i nekoliko njegovih urednika, porijeklom iz Crne Gore.

Što se tiče crnogorskih novina, one najviše pažnje posvećuju Srbiji (Dan 461, Vijesti 120), potom Bosni i Hercegovini (Dan 42, Vijesti 44) i Hrvatskoj (Dan 37, Vijesti 32). Ogroman broj vijesti iz Srbije u Danu je proizvod, simplificirano rečeno, prosrpske profilacije novine.

U Hrvatskoj Večernji list je najviše izvještavao o Bosni i Hercegovini (52), a Jutarnji list i Slobodna Dalmacija o Srbiji (42 i 28). Monitor iz Hrvatske konstatuje da se i kod BiH i kod Crne Gore pokazuje se da bi bez specifičnih zbivanja, poput Sarajevskog filmskog festivala, odnosno izbora, broj objavljenih tekstova faktički bio upola manji. Značajna ocjena ovog monitora je da je interes za susjedne zemlje (pozitivan ili negativan) ispod očekivane razine. To na vrlo specifičan način ilustruje podatak da je u sva tri dnevnika potpuno marginalizovana činjenica da se u Bosni i Hercegovini priprema održavanje opštih izbora. S obzirom na hrvatski nacionalni korpus u toj državi i probleme s kojim se on suočava te snažnu deklarativnu podršku i interes hrvatske politike ovo je iznenađujuće.

Što se tiče Srbije, Politika je najviše izvještavala o BiH (88), dok Večernje novosti i Blic najveću pažnju su usmjerili prema Crnoj Gori (85 i 61). Dominantni fokus je bio na crnogorskim izborima. Kod sva tri lista zbivanja iz Hrvatske su bila najmanje zastupljena.

Teme koje dominiraju u monitorisanom periodu su i dalje političke – izbori, ratni zločini i Haški tribunal, a kada su u pitanju BiH i Crna Gora, onda i sport (to je čak najdominantnija tema izvještavanja o susjednim državama u CG novinama). Razlog za dominaciju sporta u ove dvije države je činjenica da je Crna Gora do prije par mjeseci bila u zajedničkoj državi sa Srbijom tako da postoji snažan afinitet za sportistima iz te države, pogotovo što gotovo polovina građana Crne Gore i Srbiju smatra svojom maticom. Ista stvar je u BiH – više od polovine njenih građana snažno je okrenuto prema Hrvatskoj ili Srbiji. Monitoring je pokazao da je, ipak, u odnosu na raniji period u porastu broj tema koje govore o kulturi i ekonomiji. Tome je posebno doprinjeo Sarajevski filmski festival koji se održavao u augustu i koji je u svim državama, i u gotovo svim medijima, kvalitetno popraćen. Ipak, mora se konstatovati da medijsko tretiranje susjednih država još uvijek nije izašlo iz tzv. negativnog, konfliktnog polja što se odnosi i na odabir tema i na sadržaj tih tema odnosno orijentaciju prema tim temama. Izuzetak je u ovom slučaju Crna Gora, koja je, barem kroz vizuru hrvatskih i bosanskih novina, medijski tretirana uglavnom u pozitivnom medijskom svijetlu. Takvih trendova je u par navrata bilo i u srbijanskim novinama. Naš monitor iz Beograda je takve tekstove, uglavnom iz Politike, okarakterisao da ističu neke crnogorske uspjehe bez ljubomora i surevnjivosti.

Što se tiče negativnog novinarskog uklona, radije što je u svim novinama on značajno manje prisutan nego neutralni uklon. Međutim politički ideal (pitanje je da li je moguć novinarski ideal) da se o susjedima izvještava u pozitivnom svijetlu još nije ispunjen. Doduše, ako bi suho pogledali statistiku srbijanskih listova, posebno Politike, primjetili bi veliki broj tekstova sa pozitivnim uklonom prema BiH. Međutim, oni se odnose prije svega na praćenje problema u Republici Srpskoj, ili bolje rečeno srpskog nacionalnog pitanja, što sa formalne strane jeste tretiranje događaja u drugoj državi, ali sa stanovišta nacionalnih odnosa, čiji korijeni i jesu razlog ovakve analize, to postaje irelevantno (ili bolje rečeno indikativno).

Od novinarskih formi koje se rabe za ove teme dominiraju prije svega vijesti i izvještaji dok su intervjui, a pogotovo analitički tekstovi prava rijetkost. Što se tiče izvora informacija, intenzivno se koriste agencijske vijesti i autorski tekstovi potpisani imenom i prezimenom. Međutim, nije riječ samo o vlastitim dopisnicima već često neki problem iz susjedne države obrađuje domicilni novinar u matičnoj redakciji. Poseban kontinuitet (rekli bi za svaku pohvalu) ima sarajevsko Oslobođenje čija dva dopisnika – iz Zagreba i Beograda gotovo svakodnevno izvještavaju. Međutim, i Oslobođenje, kao i druga dva bh lista imaju ozbiljnu profesionalnu manu – ubjedljivo najeveći broj tekstova koji nisu potpisani. Gledajući te sadržaje, teško je procijeniti njihovu relevantnost. Oslobođenje takvih tekstova ima 163, Dnevni avaz 168, a Dnevni list 231.

Srbija

Mediji u Srbiji posvećuju dosta pažnje zbivanjima u susjednim zemljama, posebno u bivšim jugoslovenskim republikama. Tri vodeća beogradska lista - POLITIKA, VEČERNJE NOVOSTI I BLIC – objavili su tokom četiri sedmice posmatranja (od 17. avgusta do 13. septembra ove godine) 445 priloga, prevashodno izvještaja svojih dopisnika i novinskih agencija o ključnim zbivanjima na prostorima tri susjedne države - Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Hrvatskoj. Pažnja je prije svega usmjerena na teme koje se reflektuju na Srbe i

Srbiju: položaj Srba u BiH i Hrvatskoj, haška i “domaća” suđenja i pristupi ratnim zločinima pojedinačno i u cjelini. Dakle, teme koje se nameću iz zajedničke bliske prošlosti.

Karakteristično je da je POLITIKA, najstariji i najuticajni dnevnik, sa nacionalnim pedigreeom, sva zbivanja, odnose i situacije, kao i ličnosti pratila bez inače česte prizme nacionalne pozicije, dok su NOVOSTI, najtiražniji list, i u izboru informacija i u prezentaciji sadržaja, tome često bile sklone. BLIC, pak, po pravilu, jer je tog profila, u svemu vidi ili nešto senzacionalno ili, bar, atraktivno i njegovi tekstovi su tako i intonirani, čak kad u sadržaju i samom povodu nema ničeg ni atraktivnog, ni senzacionalnog.

Uočljivo je odsustvo redakcijskih komentara odnosno da se uređivačka politika u najvećem broju iskazivala kroz izvještaje i reklo bi se pažljivo odabrane izjave i komentare. To najbolje ilustruje podatak da su “Novosti”, u kontekstu zaoštavanja političkih i međuetničkih odnosa u BiH, objavile čak 12 intervjua, odnosno izjava člника RS dok nije zabilježeno ni jedno novo reagovanje bošnjačke strane niti sarajevske štampe.

Politika je u posmatranom periodu objavila 182 teksta. Novosti 169, Blic 94 (od kojih 27 priloga pod naslovom “Leto” 2006, predstavljajući svakodnevno na dvije strane, turističke ponude i atrakcije Crne Gore, kao animaciju za svoju nagradnu igru).

POLITIKA

Bosna i Hercegovina

BiH je na stranicama “Politike” bila prisutna svakodnevno kroz izvještaje njenih stalnih dopisnika iz Sarajeva i Banjaluke i agencijske vijesti, kao i intervjue na aktuelne teme. Objavljeno je ukupno 88 priloga. Dominantne teme bile su zategnutost u odnosima između Sarajeva i Banjaluke, haške refleksije, nova saznanja o zločinima Armije BiH, djelovanje islamske vjerske zajednice i prisustvo mudžahedina i Al Kaide u Bosni.

Sulejman Tihić, predsjedavajući Predsjedništva BiH, predstavljen je u tom kontekstu, reklo bi se, u dvostruko negativnom svjetlu: prvo, zbog niza optužbi, kako je navedeno u izvještajima, na račun RS i srpskog naroda, kao što su one da je RS “izrasla na zločinima” (“Nema referendum”, 24.8, Beta), a zatim i zbog njegovog poziva građanima BiH da odlučno stanu u odbranu generala Atifa Dudakovića, optuženog za zločine neposredno poslije akcije “Oluja” 1995. godine. Tihić je, kako je naveo beogradski dnevnik, svojim izjavama ustalasio javnost u RS. “Srbi jedinstveni u osudi Tihića” (“ako on misli da sačuva BiH, onda mora da sačuva i RS unutar nje” – 25.8), “BiH zapljusnuo talas teških predizbornih reči” (18.8). To su samo od naslova u izvještajima dopisnika “Politike” u tom negativnom duhu..

Žestoka reagovanja na stranicama beogradskog lista prezentirana su ovdašnjoj javnosti i kroz nekoliko izjava i intervjua čelnih ljudi RS. Objavljena su dva intervjua premijera Dodika: “U ofanzivi bošnjački nacionalizam” (Tanjug ,28.8), “Izgone nas iz BiH” (Fonet, 4.9), izjava člana Predsjedništva BiH Paravca: “Tihić tjera Srbe iz BiH” (25.8), kao i saopštenje vlade RS: “Zvaničnici BiH raspiruju mržnju”. U istom kontekstu su i izvještaj iz Sarajeva (M. Kapor, 25.8) pod naslovom “Reis u izbornoj kampanji”, i izjava reisa Mustafe Cerića pod naslovom “Svi smo mi Turci” (4.9).

Treba, međutim, spomenuti i upozorenje američkog ambasadora u BiH Daglase Meklhena "Dejton je nedodirljiv", kako ga je prenijela "Politika (10.9). Objavljeno je i upozorenje Centralne izborne komisije BiH pred početak predizborne kampanje - pod naslovom "Kazne za govor mržnje".

Druga BH tema u "Politici" su zločini nad Srbima, posebno "novi dokazi" o zločinima izvešenim pod komandom generala Dudakovića. Tu je opet apostrofiran Sulejman Tihić zbog svoje izjave da je "ponosan na ono što su Dudaković i Peti korpus učinili u septembru 1995. godine" u nastavku operacije "Oluja". U izvještaju iz Banjaluke tim povodom, pod naslovom "Veličanje zločina" (28.8) navedena je i ocjena predsjednika RS Dragana Čavića da su Tihićeve riječi "katastrofalne za budućnost BiH". Zabilježena su i dva reagovanja zvaničnog Beograda: izjava premijera Koštunice da je "to što Dudaković nije uhapšen izrugivanje pravdi i žrtvama" i saopštenje vlade Srbije u kome se oštro osuđuju zločini Armije BiH (8.9).

U komentaru pod naslovom "Tihićeve šetnja" (29.8), dopisnik "Politike" iz Sarajeva ocjenjuje da je Tihić previdio dvije stvari: prva da iza Dudakovićeve komande i onoga što su radili njegovi borci "ne stoji bar polovina građana BiH... ne stoje ni krajiški muslimani koji su takođe bili žrtve Dudakovićeve načina ratovanja" i druga da Tihićeve izjave pregrijavaju političke prilike u zemlji, izazivaju opravdane i oštre reakcije zvanične Banjaluke i srpskih predstavnika u državnim institucijama. Ovaj komentar je karakterističan i po tome što sadrži ključni pogled prema aktualnim zbivanjima u BiH u cjelini, odnosno odražava mjerilo redakcije u prezentaciji svih sadržaja. To se može uočiti u tekstovima pod naslovom "Što dalje od istine" ("Dok bošnjačke vlasti ne priznaju počinjen zločin nad Srbima, grad na Miljacki ostaje crna mrlja bosanske prošlosti" (M.Kapor,8-9), "Sarajevo - proteran i srpski jezik" (28.8)... Očigledno se redakcija time rukovodila i kad je prenijela komentar iz sarajevskih "Dana": "Hamze, bošnjačko ime za škorpione" (18.8).

U kontekstu ratnih zbivanja naglašeno su date i sljedeće teme: "Vehabijski pokret pustio duboko korenje u BiH" (19.8), "Ispovest mudžahedina sa ratišta BiH" (M. Carić,11.9), "Al kaida na Balkanu: baze za regrutaciju novih terorista" (10.9), "Pipci Al kaide u BiH" (M. Kapor, 7.9), "Pasoši za Al kaidu" (muke komisije za reviziju državljanstva BiH, (8.9, M. Carić).

U proteklom periodu objavljeno je nekoliko izvještaja o suđenjima u Hagu, prije svega za zločine u Srebrenici, kao i vijesti o potrazi za Karadžićem i Mladićem ("Karla optužuje vladu Srbije", Beta 22. avgust, "Hapšenja na Palama, "Omakao im se Karadžić"...). Najveći publicitet kad je riječ o ovom haškom bjeguncu, dat je snimanju filma u kome Ričard Gir, kako navodi "Politika" u naslovu izvještaja iz Sarajeva, "lovi" Radovana Karadžica.

Beogradski dnevnik objavio je i četiri priloga o privrednim kretanjima u BiH, između ostalog i vijest "Rekordne devizne rezerve BiH (Beta, 5.9). "Politika" je sa desetak izvještaja propratila i sarajevski filmski festival kao i neka druga zbivanja u oblasti kulture u Sarajevu i Banjaluci, sa upadljivo pozitivnim prisupom.

Izvještavanje je u cjelini bilo, reklo bi se, obilježeno negativnim tonovima u vezi sa aktuelnim političkim i međuetničkim odnosima, ali i perspektivama BiH. Ta slika odudara od ocjene "New York Times-a", koji je "Politika" prenijela pod naslovom "Dobre vesti iz Bosne"

“Danas je Bosna uglavnom skladna, sve uspješnija zemlja, na putu da postane normalna”.17.8). Autor drugog prenetog komentara (The Washington Post) je prvi osnivač Kongresa srpskog ujedinjenja Majkl Đorđević (“Balkansko ogledalo”, 28.8). Iznoseći tezu da su se između 14 i 19. vijeka na Balkanu dešavale “neprestane plime i oseke između islama i Zapada” do ponovljenog “krvavog sukoba civilizacija” u Bosni i “građansko-religijskog rata” i raspada Jugoslavije, Đorđević ocjenjuje da je balkansko ogledalo “pokazalo nesposobnost UN”. Prema njemu i svaka zemlja i svaki narod “bili bi ludo odvažni ako bi stavili svoju sudbinu u ruke ove nesposobne institucije”.

Crna Gora

Medijska slika Crne Gore bila je u znaku izbora. Predizborne aktivnosti praćene su svakodnevno, ali sa dosta uzdržanosti. Karakteristični naslovi bili su: “Koalicije najbrojnije” (17.8), “Podela opozicije hrabri vlast” (25.8), “Nevidljiva kampanja” (30.8), “Vladajuća koalicija blizu većine” (31.8). U samom izbornom finišu naslovi su bili znatno angažovaniji: “Predizborni ring Đukanovića i Medojevića – pokret za promenu premijera” (udarni naslov na prvoj strani, (6.9), “Zašto se sadašnja vlast više plaši Medojevića nego Bulatovića” (7.9). Registrovane su i tri incidentne situacije: hapšenje medijskog tima koalicije SNP, NS i DOS, navodno zbog jednog letka, privođenje Medojevića zbog navodne utaje poreza i izvinjenje predsednika Skupštine Krivokapića predsjedniku Vujanoviću zbog optužbe koju je njegov savjetnik Grahovac izrekao na račun predsjednika Republike i njegovog savjetnika Maraša zbog umješanosti u nelegalne poslove oko prodaje vojne imovine.

Najviše prostora dato je ishodu izbora – kroz opširne izvještaje, ali bez komentara: “Šesti put DPS” (11.9), “Bez promene vlasti u Crnoj Gori – SNP najveći gubitnik” (Medojević nije učinio ozbiljniji prodor u DPS-ovo biračko tijelo, a srpska lista postala značajan politički faktor – 12.9). Zanimljivo je da je “Politika” dva dana po završetku izbora objavila vijest “Đukanović razmišlja o povlačenju” (Tanjug, 12.9) da bi prenijela i Đukanovićev demanti. Pod naslovom “Novinari opet nisu razumeli”, list ipak primjećuje da je Milo Đukanović za 17 godina, koliko je na vlasti, pet puta najavljavao ostavku.

Što se drugih tema tiče, najveći broj izvještaja i komentara (7) odnosio se na veze Srbije i Crne Gore nakon razdruživanja. “Bliski ili najbliži odnosi sa Srbijom” (6.9), ili pregovori o isplati penzija i sudbini automobila sa CG tablicama u Srbiji.

Zapažen publicitet dobila je i odluka o ukidanju vojne obaveze u Crnoj Gori i u vezi s tim reforma crnogorske vojske koja će - kako je prenijela “Politika”, citirajući generala Lakčevića, imati oko 2.500 pripadnika u tri roda – kopnene snage, mornaricu i avijaciju.(4.9). Uz to je i vijest Tanjuga da je Srbija spremna da školuje crnogorske oficire. Objavljen je i komentar “Nove vojske na Balkanu” (4.9). Veoma čitani vojnopolitički analitičar ovog lista Ljubodrag Stojadinović konstatuje da Crnogorci svojim rješenjem razbijaju srpsku zabludu da je plaćeni vojnički zanat najskuplje rješenje i dodaje: “Srpska vojska se sprema za svoje bojažljive evropske iskorake, a Crnogorci su nas, i pored toga što je Marović sada samo njihov, ipak pretekli”.

Veliki publicitet dobilo je otkrivanje i hapšenje, u predvečerje samih izbora, terorističke grupe u Tuzima koja je, kako navodi “Politika”, pripremala terorističke akcije i u kojoj su bili angažovani i bivši pripadnici albanskih paravojnih formacija sa Kosova i Metohije.

Pod naslovom “Rusija podržava cjelovitost Srbije” beogradski dnevnik je objavio širi Tanjugov izvještaj iz Moskve o susretu ruskog predsjednika Putina sa Đukanovićem. Kad je o međunarodnim odnosima riječ, objavljene su dvije vijesti (CG sprema ambasadore za Balkan i Vojvodić u Beograd – Lukovac u Zagreb).

“Politika” je objavila i sedam priloga o crnogorskom turizmu. Pod naslovom “Najezda million turista” (28.8), list navodi da je među njima pola miliona turista iz Srbije i da će ovogodišnji saldo biti 300 miliona Eura (23 odsto više nego prošle godine). Ovaj podatak potkrepljuje i drugi tekst pod naslovom “Ekavica na plaži”. U posebnim priložima predstavljani su “biseri Crnogorskog primorja”. (“Barokna bajka Boke”, “Raj od gora i mora” i drugi). Treba naglasiti objektivnost ovog pristupa, bez ljubomore i surevnjivosti, s obzirom da je srpski turizam još daleko od sličnih iskustava.

Hrvatska

Hrvatska je u “Politici” bila prisutna kroz 46 priloga. Dominantna tema je bila položaj Srba u Hrvatskoj odnosno sudbina povratnika. Pod naslovom “Decenija razočaranja” široko je prenijeta izjava direktorke Human Rights Watch-a za Evropu i Srednju Aziju Holi Kartner u kojoj se ističe da od 350.000 stanovnika srpske narodnosti koji su tokom 1991-1995. napustili svoje kuće u Hrvatskoj, prema podacima hrvatskih organa, vratila samo jedna trećina. (6.9). U vezi sa povratnicima bilježimo i sljedeće izvještaje: “Hrvatska gradi stanove za povratnike” (Tanjug), “Vladin plan uzburkao Hrvatsku”, “Stav izbjegličkih udruženja – potrebno je vratiti stanarsko pravo za 30.000 stanova”, “Nepravde prate izbegle Srbe”. Premijer Sanader – “Nepotrebna prašina”.

Zapažen publicitet dobila je godišnjica zločina u Medačkom džepu, kao i hapšenje ubica porodice Olujić. Pod naslovom “Dva aršina za optužbe” (26.8), zagrebački dopisnik lista R. Arsenić piše da je, “zahvaljujući upornosti i profesionalnom obavljanju poslova”, hrvatska policija posle punih 14 godina otkrila i uhapsila ubice četvero članova porodice Olujić. Izvještavajući o obilježavanju godišnjice upada Hrvatske vojske u srpska sela u Medačkom džepu, list je prenio vijest Tanjuga da je rukovodstvo Gospića “iskoristilo priliku da tu akciju proglasi legitimnom, negira ratne zločine i zatraži odustajanje od sudjenja generalima HV Ademiju i Norcu” (10.9).

Tuđmanova uloga u proteklim zbivanjima u Hrvatskoj i uopšte na ovim prostorima nije ni ovoga puta zaobiđena, prije svega u svjetlu novih otkrića. Pod naslovom “Tuđman nudio Srbima Posavinu”, R. Arsenić piše da je najnovije otkriće, koje u svojoj knjizi “Preživljena zemlja” objavljuje hrvatski političar iz BiH Ivo Komšić, neugodno iznenadila hrvatsku javnost, jer “govori o jednoj od najosjetljivijih epizoda proteklog rata i potvrđuje Tuđmanovu samovolju u uticanju na te događaje”. Riječ je o mapi BiH odnosno o razgraničenju između Federacije i RS znatno prije Dejtona. Citirana je i izjava ambasadora Galbrajta u Hagu da je tokom rata u BiH Tuđman želio da pripajanjem značajnih dijelova Bosne stvori “veliku Hrvatsku”. Navodeći da je u susretima s njim Tuđman svoje ideje izlagao potpuno otvoreno, Galbrajt kaže da je Tuđman vjerovao da BiH ne može i ne treba da postoji kao suverena država, da njen značajan dio treba da pripadne Hrvatskoj i da je ubjeđen da muslimani nisu posebna nacija, već Hrvati koji su promijenili vjeru.

Što se drugih tema tiče, pažnju su privukli sljedeći prilozi: Biskup i episkop zajedno u Jasenovcu (17.8), Pavelićevim kćerkama vraćaju stanove, Hrvatsko-slovenački spor, Srpski turisti u Hrvatskoj, Tesla – sakrivena grobnica. Politika je prenijela iz “Globusa” tekst Jelene Lovrić pod naslovom: Zašto ću glasati za HDZ. Objavljene su i četiri vijesti iz oblasti ekonomske saradnje između Srbije i Hrvatske. Zanimljivo je da nije bilo vijesti iz oblasti kulture, dok se samo jedna vijest odnosila na sport.

Treba, međutim, napomenuti da su se odnosi sa Hrvatskom u beogradskoj štampi u proteklom periodu prelamali i unutar srpske političke scene, kao u slučaju Ivane Dulić - Marković čiji su izbor za potpredsjednika vlade radikali propratili optužbama, uvredama i manipulacijama, potežući čak i navodni “ustaški pedigre” njene porodice. Vodeći beogradski mediji su u vezi s tim, za razliku od tabloida, prenijeli reagovanja političkih partija, vlasti i tužilaštva zbog, kako je kvalifikovano, “govora mržnje” radikala. .

VEČERNJE NOVOSTI

Bosna i Hercegovina

Medju 49 priloga koje su “Večernje novosti”, tokom posmatranog perioda, objavile o Bosni i Hercegovini, najveći broj posvećen je oštroj retorici između Sarajeva i Banjaluke o statusu, odnosno opstanku Republike Srpske. Povod su bile prvo rezolucija parlamentarne skupštine Savjeta Evrope koja insistira na ukidanju RS, a zatim i zdušno, kako navode Novosti, prihvatanje ove inicijative kao “slavodobitne kombinacije” od strane bošnjačke političke elite u Sarajevu. Ovaj list je suštinu zaoštavanja odnosa između Sarajeva i Banjaluke možda najbolje iznio kroz jedan od tri intervjua beogradskom dnevniku Dragana Čavića, predsjednika RS: “Na zahteve za ukidanje RS, dolaze zahtevi za referendum” (“Ne čačkajte mečku” ,28.8).

Reagujući na poruku Sulejmana Tihića liderima RS da se odreknu zabluda o referendumu i snova o velikoj Srbiji i da oni kojima se nesviđa teritorijalni integritet BiH mogu da odu negdje drugdje, ali bez pedlja teritorije BiH, premijer RS Milorad Dodik je u intervjuju beogradskom dnevniku rekao da bi Tihić i dio sarajevske političke elite htjeli da BiH pripada samo Bošnjacima, a da svi oni koji drugačije misle treba da se sele (“Tihić džaba preti”, 28.8). Istim povodom najtiražniji beogradski dnevnik preneo je i intervju premijera Dodika Fonetu. Pod naslovom “Referendum je neizbežan, BiH nije održiva”, (9.9), kao i izjavu banjalučkim novinarima “Ravnopravni ili samostalni” (69). Sličnu ocjenu dao je i Mladen Ivanić, šef diplomatije BiH: Tihićeva izjava je “glupa, kontraproduktivna i arogantna” (29.8). Novosti su prenijele ukupno 12 reagovanja čelnika RS. Nisu, međutim, zabilježena nova istupanja bošnjačkih lidera .

Druga dominantna tema bila je vezana za nova saznanja o zločinima Petog korpusa Armije BiH kojima je direktno komandovao general Atif Dudaković: “Zatirao srpska sela (ubijao redom – Srbe , Muslimane , Hrvate)”, “Koljite, davite, silujte...(Novi snimci o ratnoj zapovjesti komandanta Petog korpusa”,6.9), “Šokantni snimci - streljao civile zarobljenike” (tekst iz zagrebačkog “Večernjeg lista”, 22,8). “Izrugivanje pravde” – izjava premijera Koštunice, 7.9).

Novosti su objavile i deset informacija o suđenjima u Hagu (Krajišnik, Srebrenica, Šešelj), kao i o pokušajima da se uhapsi Karadžić. Prenesen je zajednički stav Borisa Tadića i Milorada Dodika, nakon razgovora u Beogradu “Krivci da idu u Hag (1.9), kao i izjava Rasima Ljajića sarajevskom “Oslobođenju” pod naslovom “Novi jataci čuvaju Mladića”. Objavljen je i intervju sa vladikom zahumsko-hercegovačkim Grigorijem u kome je on demantovao da je direktno pozvao Mladića i Karadžića da se predaju. Pažnju privlači i naslov “Gir sve bliže Karadžiću” (“Interesovanje za dolazak slavnog glumca u Sarajevo bilo je rekordno, a neki kažu da je bilo kao kada je iz Haga stizao zločinac Naser Orić”).

Zabilježena su i dva priloga o prisustvu Al kaide i mudžahedina u Bosni. “Lisice i u RS” (Bivši oficir Al kaide uhapšen u Banjaluci), “Nećemo iz Bosne” – ispovest bivšeg mudžahedina Abu Hamze” (“Vlast u Bosni neće moći tako lako da nas se otarasi”, 4.9).

Pod naslovom “Novac iz Al kaide za Izetbegovića”, objavljeni su izvodi iz “senzacionalnog napisa” u sarajevskom nedeljniku “Mlada Bosna” (9-9). Spomenimo na kraju još dva intervjuja Milorada Dodika – o sve boljoj ekonomskoj saradnji sa Srbijom, pod naslovom “Konačno smo prava braća”, u kojem je on nagovijestio skoro potpisivanje dokumenta o specijalnim vezama sa Beogradom. Karakteristična je i Dodikova izjava pod naslovom “Kosovo bliže od Sarajeva gdje se kaže “da je u RS je daleko veće interesovanje za Kosovo nego za ono što se dešava u Sarajevu” (izjava “Glasu juga” koji izlazi u Gračanici na Kosovu).

Crna Gora

Crna Gora je tokom posmatranog perioda u “Novostima” bila predstavljena sa 85 naslova. Izbori su bili u prvom planu, uglavnom kroz izvještaje i izjave ključnih aktera, bez vlastitih komentara. Naslovi na svoj način podrazumijevaju stav, bilo pozitivan bilo negativan, to jest svojevrsni su komentar: “Trče tri koalicije – glavni favoriti” (17.8), “Još ih ‘trese’ referendum” (predizborna kampanja mirnija od prethodnih. Vlast se uzda u “minuli rad”, a opozicija leči rane /26.8), “Metla za novinare (javna reč na udaru” (22.8), “Protest elektronskih medija – poziv na bojkot” (26.8), “Konačno se zahuktava kampanja” (27.8), “Unapred broje glasove – predizborne kalkulacije u prilog velikim partijama “ (30.8), “Medojević u zaletu” (31.8), “Stranački optimizam u finišu – svi spremni na pobjedu” (1.9).

U predizbornoj fazi pažnju je privukla i izjava Dragana Šoća, lidera opozicione Narodne stranke koju su “Novosti” preuzela od dnevnika “Danas” pod naslovom “Ja vama državu, vi meni vlast”. “Za razliku od svih bivših jugoslovenskih republika vlast u Crnoj Gori se nije promenila sve od 1945. godine”, citira list Šoća. (22.8)

Najveći publicitet dat je sučeljavanju Medojevića i Milojevića. “Sa Milom nikako”, naslov je Medojevićevog intervjuja Novostima (1.9), “Đukanović i Medojević ‘razmenili vatru’ u finišu – Vozi Miško, Čekam te, Milo” (4.9).

Sam ishod izbora praćen je sljedećim naslovima: “Đukanović vlada sam” (udarni izvještaj na naslovnoj strani, 11.9), “Nezavisni i u Skupštini” (Đukanovićev blok vladaće samostalno, ali ga čeka težak posao u ostvarivanju predizbornih obećanja. Veliki uspeh novih snaga – Srpske liste i Grupe za promene, poraz Bulatovićeve SNP, 12.9. “Nema koalicije” (Nebojša Medojević, 13.9).

Jedini komentar koji su "Novosti" objavile u proteklom periodu je "Država iz mešovitog braka", povodom sto dana crnogorske nezavisnosti ("Sve je isto, samo je Srbija preko granice, mnogo toga se zaista nije promenilo izuzev zastava i grbova" - dopisnik Č.Prelević 28.8). U vezi s tim je i tekst "Razvod bez svađe" povodom raspodjele savezne imovine (9.9).

Treba spomenuti i spekulativni tekst "Milo odlazi posle izbora" koji je baziran na saznanjima Novosti. (24.8). "Ne povlačim se", bio je demanti Đukanovića objavljen sutradan. U predizbornoj fazi objavljen je i tekst pod naslovom "Aco Đukanović zgrnuo milione" (brat premijera kupovinom i prodajom akcija dve banke za godinu dana zaradio million eura (5.9). List je izvjestio i o otkrivanju terorističke grupe kod Podgorice.

Još tri teme dobile su zapažen publicitet – ukidanje vojnog roka, crnogorska diplomatija i razgovori Putina i Đukanovića. Naslovi: "Đetići – voljno" (31.8), "Kako se sad oženit" (1.9), "Raketne fregate bez raketa – redukcija mornaričke flote" (11.9), "Rasprodaja mornarice" (13.9). U vezi sa budućom crnogorskom diplomatijom objavljeno je nekoliko izjave i izjava, između ostalog i Branka Lukovca, pod naslovom "Prioritet velikima i 'našima'" (22.8).

Posebno je zanimljivo kako je praćena Djukanovićeva posjeta Rusiji: "Ulagaće u Crnu Goru" (Putin primio Đukanovića) (29.8), "Mediji grubo na Đukanovića" ("Iznenadna negativna orkestracija novinara koji prate ruskog predsednika. Svi vodeći listovi tražili mane podgoričkom lideru – od zamerki da ne ume da se ponaša, do opaski o bogaćenju" (31.8, dopisnik B.Vlahović).

"Leto od miliona turista", naslov je intervjua crnogorskog ministra turizma beogradskom listu. Izvešteno je i o "invaziji Rusa" na crnogorsku obalu i o navodnoj masovnoj najezdi ruskih biznismena koji kupuju kuće i stanove.

Hrvatska

Hrvatska je dobila znatno manji publicitet od BiH i Crne Gore – 35 tekstova, od kojih su dvije trećine posvećene položaju Srba, odnosno povratnicima, i ratnim zločinima. U prvom slučaju riječ je prije svega o reagovanjima na plan vlade Hrvatske o izgradnji stanova za izbjeglice. "Novi stanovi, stare nepravde" (povratnici lišeni prava da otkupe stanove), "Kažnjavanje povratnika" ("i Srbi i Hrvati nezadovoljni odlukom hrvatske vlade"). Predočeno je i upozorenje "Human Rights Watch-a" Hrvatskoj da je oduzeto stanarsko pravo prepreka za povratak izbjeglica i da će, ukoliko nastavi sa diskriminacijom srpskih povratnika po svim pitanjima, poprilično da pričekaju na ulazak u EU (5.9. i 6.9). Novosti su široko prenele i izveštaj svog dopisnika iz Brisela o reagovanju Evropske komisije na stambene probleme Srba u Hrvatskoj. Pod naslovom "Evropa kaže – otkup", u izvještaju se navodi ocjena EK da je program vlade o zbrinjavanju izbjeglica nova diskriminacija Srba (7.9). Na istu temu objavljen je i intervju srpskog komesara za izbjeglice Dragiše Dabetića, pod naslovom "Stan zaključao povratak" (8.9).

Zanimljiv je i intervju istarskog župana i potpredsjednika skupštine evropskih regija Ivana Jakovića pod naslovom "Srpski ne može u Sabor" ("Hrvatska je definisana kao nacionalna država u kojoj je zvanični jezik hrvatski. Što se položaja Srba u Hrvatskoj tiče, u urbanim sredinama, poput Zagreba, Rijeke i Pule, odnos nije baziran na nacionalnoj pripadnosti, ali

problema za Srbe ima u ruralnim sredinama gdje, iskreno govoreći, predstavnici lokalne vlasti ne žele njihov povratak... Čujem da je situacija za Hrvate u Srbiji vrlo povoljna” (4.9).

Ratni zločini, kao stalna tema, dobili su naglašen publicitet. Objavljena su dva izvještaja o rasvjetljavanju ubistva porodice Olujić u Cerni kod Vukovara - “Zatvor posle 14 godina” (26.8), “Dobrovoljci ubili 'vikend četnike””, kao i opširan izvještaj Č. Prelevića iz Podgorice povodom objavljivanja novog spiska osumnjičenih za ratne zločine u Hrvatskoj. Pod naslovom “Ratovali' zajedno, strepe odvojeno”, autor navodi da na toj listi ima 456 imena i prenosi pitanje predsjednika udruženja boraca od 1991. Radana Nikolića, zašto su “osumnjičeni” Branko Kostić i Momir Bulatović, a ne i ideolozi “rata za mir” Sveto Marović ili Milo Djukanović.

Nekoliko priloga (4) posvećeno je ekonomskoj saradnji Srbije i Hrvatske (“Balkan jedan dućan” - dogovorom “Delte” i Konzuma” stvoren regionalni balkanski džin”) (25.8), u pozitivnom kontekstu. Pod naslovom “Srpski bogataši na hrvatskoj obali” (ove godine se na svojim luksuznim jahtama mogu videti i biznismeni, menadžeri, bankari i ostali bogataši iz Srbije”, Novosti su prenele pisanje zahrebačkog “Jutarnjeg lista”. (21.8).

Nije mimoidjeno ni novo zaoštavanje odnosa između Zagreba i Ljubljane (“Opet svađe teku Murom”, dopisnik iz Ljubljane, “Atomska svadja oko Krškog”, dopisnik iz Zagreba)

Za kraj ovog dijela pregleda dva optimistička priloga. “Vukovar - nova priča” (srpski i hrvatski djaci posle devet školskih godina ponovo zajedno) i “Šok na Stradunu” (kako je hor srpske pravoslavne crkve dočekan u Dubrovniku: «spontani koncert za pamćenje, ljudi su izlazili iz radnji i kafića i dugo aplaudirali beogradskim umetnicima») (M. Radetić, 27.8)

BLIC

Bosna i Hercegovina

Za razliku od “Politike” i “Novosti”, treći beogradski dnevnik - BLIC, koji je predmet ove analize, Bosni i Hercegovini je posvetio svega 13 tekstova, od kojih su pet iz oblasti kulture, dva iz domena političkih odnosa, a pet u vezi sa ratnim zločinima.

Pod naslovom “Referendum u RS neizbežan”, Blic podvlači sledeće reči premijera Milorada Dodika: “Bosna i Hercegovina dugoročno nije održiva i referendum o samostalnosti je neizbežan. Mi u ovom trenutku pokazujemo volju da budemo u BiH i želimo da dokažemo da drugi ne žele da budemo u BiH i to bi trebalo da stvori legitimitet za održavanje izbora” (Fonet, 4.9). Kratko je preneti i ocena predsednika RS Dragana Čavića da je “RS sada zreliji deo BiH”, kao i da je miniranje groba Alije Izetbegovića teroristički akt “koji se mora potpuno razotkriti”.

Tri vesti su posvećene novim otkrićima u vezi sa zločinima komandanata Petog korpusa Armije BiH Dudakovića i Delalića: “Novi snimci o zločinima”, “Ponosan na Dudakovića” (Tihjić: Svi mi, građani ove države, moramo se ponositi i stati u odbranu onoga što je za nju uradio legendarni Peti korpus na čelu s Dudakovićem - 28.8).

Pažnju je privukao i tekst pod naslovom “Mladića štite iz RS” (24.8). Pozivajući se na “dobro obavješteni izvor BLICA”, list navodi da trag do koga je stigao Vladimir Vukčević, specijalni tužilac za ratne zločine, vodi do RS, ali da problem u lociranju najtraženijeg haškog begunca predstavlja deo državne strukture u Republici Srpskoj (24.8)

Crna Gora

Crna Gora je u “Blicu” dobila zapažen publicitet, prije svega kroz kontinuirano praćenje predizborne kampanje pred prve parlamentarne izbore u, kako se ističe, nezavisnoj državi. U tekstu “Na krilima referendumu” (Miloš Šterić, 26.8) navodi se da je u trci za 81 poslaničko mesto više od 12 lista sa više od 700 kandidata, ali da izborna kampanja jedva da je počela, nema velikih skupova, kampanja teče mirno. Neposredno uoči izbora (9.9), pod naslovom “Djukanović uz pomoć manjina”, beogradski dnevnik konstatuje da posle jedne od najkraćih, ali i najžešćih kampanja opozicija najavljuje “kraj poslednjeg autokratskog režima u Evropi”, dok lider vladajuće DPS Djukanović, siguran u pobjedu, obećava “evropski kvalitet života” (M. Šterić, 9.9). Sam ishod izbora BLIC na dvije udarne strane, pod naslovom “Djukanović ubedljivo pobedio”, citira pored ostalog izjavu premijera Djukanovića da “su građani dali podršku vlasti koja će imati snage da napravi presudne korake ka evropskim integracijama” (11.9). “Nezavisnost ključ uspeha”, naslov je komentara M.Šterića objavljenog dan kasnije (12.9) u okviru koga je i anterfile da Djukanović – “pomalo umoran i zasićen ovim poslom”, kako je izjavio AP-u, razmišlja o povlačenju, ali da će o tome doneti odluku u nekoliko narednih nedelja.

Beogradski dnevnik je sutradan pod naslovom “Milo menja ustav, postaje predsednik”, preneo i Djukanovićev demanti da se povlači. U istom broju objavljena je i ocjena beogradskog analitičara Vladimira Goatija da je ubjedljiva pobjeda vladajuće koalicije “produžetak referendumu”.

Kada je riječ o crnogorskim izborima, zanimljiva su svakako i dva komentara koja je BLIC objavio tim povodom. U prvom, dan uoči izbora, pod naslovom “Izbori bez izbora”, istoričar Čedomir Antić piše da se “zvanična Srbija ogrešila o Srbe u Crnoj Gori, vezala ih je za gubitničku opciju očuvanja propalih jugoslovenskih država i neodržive državne zajednice”. U drugom, dan, neposredno nakon izbora, Srdjan Radulović konstatuje da je “ubedljivom pobedom Djukanovićeve DPS, većinska Crna Gora poslala jasnu poruku koju bi trebalo da uvažavaju i oni koji su iz Beograda pokušavali da arbitriraju ili manipulišu političkom voljom, zaogrćući namere plaštom ‘brige’ za Srbe u Crnoj Gori”.

Što se drugih tema tiče, Blic je objavio dvije vesti o ukidanju vojnog roka u Crnoj Gori, širi izvještaj o hapšenju terorističke grupe u Tuzima, kao i devet vijesti u rubrici “crna hronika”. Najviše prostora posvećeno je turizmu. Pored dnevne rubrike o ljepotama crnogorskih gradova i obala, koja u stvari animira čitaoce da učestvuju u nagradnoj igri, pažnju privlače i tekstovi pod sledećim naslovima: “Rusi, Srbi i Englezi gazde nekretnina u Crnoj Gori” (Beta, 24.8), “Crna Gora uzima goste Hrvatskoj” (ove sezone u CG boravilo 900 000 gostiju i turistički radnici Hrvatske plaše se da je ponuda crnogorskog primorja postala konkurentnija hrvatskom jugu (1.9).

O budvanskom Teatar festivalu objavljeno je pet izveštaja, medju kojima je pažnju privukao osvrt pod naslovom “Skandal oko nagrade” (19.8).

Hrvatska

Medju 20 tekstova koje je Blic posvetio Hrvatskoj dominirali su oni o položaju Srba i izgledima za povratak građana srpske nacionalnosti kao i incidentnim situacijama u vezi s tim. Položaj Srba "Blic", ocenjuje sledećim naslovima koji istovremeno predstavljaju i stav lista: "Kamenovana crkva u Kninu", "Huligani u Hrvatskoj napali srpski autobus", "Branitelji protiv povratnika", "Priveden u Zagrebu zbog srpskog grba" (Austrijanac šokirao Hrvatsku). Objavljen je i opširan izvještaj o hapšenju petorice pripadnika Hrvatske vojske, medju kojima i jednog aktivnog pukovnika, zbog ubistva četvoročlane srpske porodice Olujić 1992. godine kod Vinkovaca (M.Šuvar, 26.8). Blic je ovom slučaju posvetio i komentar ("Tragovi zločina", N. Jovanović) u kome se kaže da se državno tužilaštvo Hrvatske našlo "pred ispitom zrelosti, koji neće mimoći ni naše sudove, niti one u BiH. Okretanje glave ne pomaže ni u slučaju Ratka Mladića, ni Ante Gotovine, niti Atifa Dudakovića. U suprotnom, analize koje pokazuju da je u Hrvatskoj do sada za ratni zločin osudjeno 606 ljudi, uglavnom srpske nacionalnosti, a da su pripadnicima HV izrečene samo četiri pravosnažne presude, davaće lažnim patriotama razlog da poseju novu mržnju na ovim prostorima". Objavljena je i kratka izjava predsednika Hrvatskog helsinškog odbora Žarka Puhovskog da je nedopustvo da hrvatski mediji upotrebljavaju termin "navodni zločini", kada se govori o zločinima tokom "Oluje".

Pod naslovom "Stanovi za povratnike", (M. Šuvar, 27.8), beogradski dnevnik je izvijestio da će u sedam hrvatskih gradova do 2011. biti izgrađeno oko 4.000 stanova za srpske povratnike. Zabilježeno je i da je Pavelićevim kćerkama vraćena zgrada u Zagrebu, kao i Galbrajtova izjava da je Tudjman htio "Veliku Hrvatsku".

"Izgladen incident na Muri" (susret Janša-Sanader) i "Mesić u Havani" (na samitu nesvrstanih on će tražiti podršku za kandidaturu Hrvatske za nestalnu članicu Saveta bezbjednosti) – dvije su teme koje je Blic zabilježio u vezi sa spoljnopoličkim aktivnostima Hrvatske.

Treba spomenuti i duži tekst pod naslovom "Ruski tajkuni kupuju hrvatsku obalu" u kome se navodi da je u Hrvatskoj prodato skoro 4.000 nekretnina strancima, među kojima je najviše onih sa "Forbesove" liste.

Spomenimo i vijest da su srpska kompanija "Delta" i hrvatski "Agrokop" definitivno, kako navodi Blic, na regionalnom tržištu. Zabilježen je i dolazak američkog glumca Richard Geer-a u Zagreb povodom snimanja filma "Odmor u Bosni".

STATISTIKA**Predmet posmatranja: POLITIKA, VEČERNJE NOVOSTI, BLIC****Vrijeme posmatranja: 17. avgust – 13. septembar 2006.****Ukupno objavljenih priloga: 445****POLITIKA Ukupno: 182**

Tekstovi o Bosni i Hercegovini: ukupno	88
Neutralan uklon – pozitivan sadržaj	7
Neutralan uklon – negativan sadržaj	23
Neutralan uklon – neutralan sadržaj	25
Negativan uklon – negativan sadržaj	3
Negativan uklon – pozitivan sadržaj	8
Pozitivan uklon – negativan sadržaj	3
Pozitivan uklon – pozitivan sadržaj	19

Tekstovi o Crnoj Gori: ukupno	48:
Neutralan uklon – pozitivan sadržaj	3
Neutralan uklon – negativan sadržaj	8
Neutralan uklon – neutralan sadržaj	8
Negativan uklon – negativan sadržaj	3
Negativan uklon – pozitivan sadržaj	3
Pozitivan uklon – negativan sadržaj	5
Pozitivan uklon – pozitivan sadržaj	18

<u>Tekstovi o Hrvatskoj: ukupno 46:</u>	
Neutralan uklon – pozitivan sadržaj	3
Neutralan uklon- negativan sadržaj	17
Neutralan uklon -. Neutralan sadržaj	9
Negativan uklon – negativan sadržaj	9
Negativan uklon – pozitivan sadržaj	0
Pozitivan uklon – negativan sadržaj	1
Pozitivan uklon – pozitivan sadržaj	7

Teme**Bosna i Bercegovina:**

- politika	17
- bilateralni susreti	4
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	10
- kriminal i druge devijantne pojave	3
- ratni zločini/haški tribunal	37
- ekonomija	5
- sport	3
- kultura	9

Crna Gora:

- politika	24
- bilateralna	7
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih	
- odnosa i prava nacionalnih manjina	0
- kriminal i druge devijantne pojave	5
- ratni zločini/haški tribunal	0
- ekonomija	9
- sport	1
- kultura	2

Hrvatska:

- politika	8
- bilateralna	3
- međuetnički	13
- kriminal	3
- hag	13
- ekonomija	7
- sport	1
- kultura	1

Novinarske forme:

Bosna i Hercegovina :

- vijest	35
- izvještaj	40
- saopštenje	2
- komentar	3
- intervju	4
- reportaža	2
- dosije ili feljton	0
- preneseno iz drugih medija	2
- ostalo	0

Crna Gora

- vijest	22
- izvještaj	19
- saopštenje	0
- komentar	2
- intervju	1
- reportaža	4
- dosije ili feljton	0
- preneseno iz drugih medija	0
- ostalo	0

Hrvatska:

- vijest 22
- izvještaj 19
- saopštenje 1
- komentar 2
- intervju 1
- reportaža 0
- preneseno 1

Autori priloga

BiH

Novinari imenom i prezimenom	26
Inicijali	14
Novinske agencije	45
Nepotpisani prilozi	3

Crna Gora

Novinari imenom i prezimenom:	27
Inicijali	6
Novinske agencije	11
Nepotpisani prilozi	4

Hrvatska:

Novinari	21
Inicijali	4
Agencije	20
Nepotpisani prilozi	1

Večernje novosti, ukupno 174

Tekstovi o Bosni i Hercegovini: **ukupno 49**

- Neutralan uklon – pozitivan sadržaj 10
- Neutralan uklon – negativan sadržaj 15
- Neutralan uklon – neutralan sadržaj 12
- Negativan uklon – negativan sadržaj 4
- Negativan uklon – pozitivan sadržaj 1
- Pozitivan uklon – negativan sadržaj 2
- Pozitivan uklon – pozitivan sadržaj 5

Tekstovi o Crnoj Gori: **ukupno 85**

- Neutralan uklon – pozitivan sadržaj 11
- Neutralan uklon – negativan sadržaj 33
- Neutralan uklon – neutralan sadržaj 25
- Negativan uklon – negativan sadržaj 6
- Negativan uklon – pozitivan sadržaj 2
- Pozitivan uklon – negativan sadržaj 2

Pozitavan uklon – pozitivan sadržaj 6

Tekstovi o Hrvatskoj: **ukupno 35**

Odnos prema subjektu:

Neutralan uklon – pozitivan sadržaj 2
Neutralan uklon – negativan sadržaj 16
Neutralan uklon – neutralan sadržaj 6
Negativan uklon – negativan sadržaj 4
Negativan uklon – pozitivan sadržaj 0
Pozitivan uklon – negativan sadržaj 0
Pozitavan uklon – pozitivan sadržaj 7

Teme

Bosna i Hercegovina:

Politika 15
Bilateralala 1
Tretiranje ljudskih prava, međuetničkih
odnosa i prava nacionalnih manjina 0
Kriminal i druge devijantne pojave 2
Ratni zločini/haški tribunal 21
Ekonomija 3
Sport 0
Kultura 2

Crna Gora:

- politika 55
- bilateralni odnosi. 8
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih
odnosa i prava nacionalnih manjina
- kriminal i druge devijantne pojave 17
- ratni zločini/ haški tribunal 0
-ekonomija 11
- sport 4

Hrvatska:

- politika 6
- bilateralni odnosi 3
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih
odnosa i prava nacionalnih manjina 12
- kriminal i druge devijantne pojave
- ratni zločini/haški tribunal 4
- ekonomija 7
- sport 1
- kultura 2

Novinarska forma

Bosna i Hercegovina:

- vijest	16
- izvještaj	19
- saopštenje	0
- komentar	1
- intervju	10
- reportaža	1
- dosije ili feljton	0
- preneseno iz drugih medija	2
- ostalo	0

Crna Gora.

- vijest	32
- izvještaj.	48
- saopštenje.	0
- komentar.	1
- intervju .	2
- reportaža	0
- preneseno iz drugih medija	2

Hrvatska:

- vijest	11
- izvještaj	21
- saopštenje	0
- komentar	0
- intervju	2
- reportaža	1
- dosije ili feljton	0
- preneseno iz drugih medija	0
- ostalo	0

Autori priloga

Bosna i Hercegovina:

Novinari imenom i prezimenom:	18
Inicijali	4
Novinske agencije	3
Nepotpisani prilozi	24

Crna Gora:

Pod imenom i prezimenom	44
Inicijali	14
Agencije	0
Nepotpisani prilozi	27

Hrvatska:

Novinari imenom i prezimenom	17
Inicijali	9
Novinske agencije	2
Nepotpisani prilozi	7

BLIC: ukupno 93

Tekstovi o Bosni i Hercegovini: **ukupno 13**

- Neutralan uklon – pozitivan sadržaj	2
- Neutralan uklon – negativan sadržaj	4
-Neutralan uklon – neutralan sadržaj	1
-Negativan uklon – negativan sadržaj	2
-Negativan uklon – pozitivan sadržaj	1
-Pozitivan uklon – negativan sadržaj	0
-Pozitivan uklon – pozitivan sadržaj	3

Tekstovi o Crnoj Gori: **ukupno 61**

Neutralan uklon – pozitivan sadržaj	7
Neutralan uklon – negativan sadržaj	11
Neutralan uklon – neutralan sadržaj	3
Negativan uklon – negativan sadržaj	1
Negativan uklon – pozitivan sadržaj	5
Pozitivan uklon – negativan sadržaj	1
Pozitivan uklon – pozitivan sadržaj	33

Tekstovi o Hrvatskoj: **ukupno 20**

- neutralan uklon-pozitivan sadržaj	5
- neutralan uklon – negativan sadržaj	7
- neutralan uklon – neutralan saadržaj	0
- negativan uklon – negativan sadržaj	2
- negativan uklon – pozitivan sadržaj	0
- pozitivan uklon – negativan sadržaj	2
- pozitivan uklon – pozitivan sadržaj	4

Teme

Bosna i Hercegovina:

- politika	2
- bilateralni odnosi	0
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	2
- kriminal i druge devijantne pojave	
- ratni zločini/haški tribunal	4
- ekonomija	0
- sport	0
- kultura	5

Crna Gora:

- politika	14
- bilateralni odnosi	4
- tretiranje ljudskih prava, - međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	0
- kriminal i druge devijantne pojave	8
- ratni zločini/haški tribunal	0
- ekonomija/turizam	29
- kultura	4
- sport	0
- kultura	2

Hrvatska:

- politika	3
- bilateralni odnosi	1
- tretiranje ljudskih prava, međuetnički odnosi i prava nacionalnih manjina	8
- ratni zločini/haški tribunal	4
- ekonomija	3
- kultura	1

Novinarska formaBosna i Hercegovina:

- vijest	6
- izvještaj	7
- saopštenje	0
- komentar	0
- intervju	0
- reportaža	0
- dosije ili feljton	9
- preneseno iz drugih medija	0
- ostalo	0

Crna Gora:

- vijest	21
- izvještaj	8
- saopštenje	0
- komentar	5
- intervju	0
- reportaža	27
- dosije ili feljton	0
- preneseno iz drugih medija	0
- ostalo	0

Hrvatska:	
- vijest	11
- izvještaj	7
- saopštenje	0
- komentar	1
- intervju/reportaža	0
- ostalo	0

Autori priloga

Bosna i Hercegovina:

Ime i prezime	5
Inicijali	1
Agencije	1
Nepotpisani	6

Crna Gora:

Novinari imenom i prezimenom:	38
Inicijali:	5
Novinske agencije:	2
Nepotpisani prilozi:	16

Hrvatska

Novinari po imenu i prezimenu	8
Inicijali	3
agencije	4
bez potpisa	5

Crna Gora

Monitoring od 17. avgusta do 13. septembra «Vijesti» (čiju polovinu akcija kontroliše moćna korporacija «WAZ») i «Dana», kao dva najtiražnija od ukupno četiri crnogorska dnevnika (postoje još najstarija «Pobjeda» i najmlađa «Republika»), i u konkurenciji sa tradicionalno prisutnim srbijanskim printanim medijima poput «Politike», »Večernjih novosti», »Blica», »Danasa» te još nekoliko beogradskih tabloida, odvijao se u jeku (pred)izborne kampanje za Skupštinu Crne Gore i lokalnu samoupravu u većini crnogorskih opština. Posebna vrijednost ovog monitoringa je po tome što je prvi ove vrste u Crnoj Gori. Međutim, zbog posvećenosti svih crnogorskih medija izbornim aktivnostima u navedenom periodu (izbori na svim nivoima Republike Crne Gore obavljani 10. septembra), kod redovnog čitača ovih novina osjetilo se ograničavanje sadržaja i prioriteta «Vijesti» i «Dana».

«Vijesti» su osnovane septembra 1997. godine, a «Dan» godinu kasnije. To su prve privatne dnevne novine u Crnoj Gori koje su iskoristile period ogromnih donacija za medije iz inostranstva i otvorenost tržišta. «Vijesti» su se uprkos višedecenijskoj dominaciji «Pobjede»,

do tada jedinog dnevnog domicilnog lista, ubrzo se solidno pozicionirale, prije svega, kao rezultat noviteta na tržištu, tj. zahvaljujući interesantnijem dizajnu, naslovima te slobodnijem pristupu i obradi tema koje je zaobilazila «Pobjeda», što je aktuelno i danas. «Dan» je osnovan uz pomoći Vlade SRJ, kao dijela Miloševićeve mašinerije. Taj list je početkom ovog vijeka predvodio blok od tri prosrpske dnevne novine tj. štampu što je gajila i propagirala unitarističku ideju u srcu Crne Gore, ali je gašenjem «Montengroblica» i «Glasa Crnogoraca» knjiga spala na tri slova - «Dan». Doduše, «Dan» je napravio veliki zaokret od vremena osnivanja kada je bio istinski glasogovornik Savezne vlade i Socijalističke narodne partije (SNP) tada najjače opozicione partije u Crnoj Gori. Iako se raspala SRJ, a (poslije ovogodišnjeg majskog crnogorskog referenduma o nezavisnosti i septembarskih republičkih i lokalnih izbora) SNP izgubio vodeću poziciju najjače opozicione partije na tim izborima, «Dan» i dalje istrajava na jedinstvu Srbije i Crne Gore, ako je suditi prema temama i sadržaju koji obiluju tekstovima iz Srbije (koji podrazumjevaju u žiži Kosovo) i u vrijeme ovog monitoringa.

I dok su «Vijesti» od osnivanja uglavnom bile na Đukanovićevoj strani u borbi protiv Miloševića i njegovih političkih eksponenata koji su doživjeli politički krah u Crnoj Gori, od kada su dio «VAZ»-a sve više promovišu elemente novinarske etike i nepristrasnosti težeći modernijem novinarskom konceptu i većem stepenu profesionalizma. Istovremeno «Vijesti» osvajaju vodeću tržišnu poziciju i višemjesečnom kampanjom «Knjige su u modi». Svakog četvrtka prodavalo se između 25 i 30 hiljada knjiga, odnosno primjeraka «Vijesti» (što je za Crnu Goru sa 600 000 stanovnika veliki rezultat). S druge strane, relativno visok tiraž za crnogorske uslove «Dan» je postigao, prije svega, senzacionalističkim tekstovima, skandaloznim informacijama, ali nerijetko i ekskluzivnim napisima kojih nije bilo u drugim crnogorskim novinama ili ih je bilo u naznakama, za šta su nerijetko njihovi autori ili glavni i odgovorni urednici «Dana» završavali na sudu. Istina i «Dan» uz najpovoljniji reklamni i oglasni prostor među crnogorskim dnevnicima povremeno ima marketinške akcije prodaje knjiga i interesatnih publikacija, koje podižu ili održavaju visok tiraž ovih dnevnih novina.

Podsjetimo, na populaciji od 620.400 stanovnika prema popisu stanovništva Crne Gore iz 2003. godine ne zna se pozdano koliki je prodajni i uopšte, tiraž domicilnih štampanih medija (četvoro dnevnih, troje nedjeljnih, 8 petnaestodnevnik, 13 mjesečnika, kvartalnih, polugodišnjaka i ostalih-prema podacima Instituta za medije Crne Gore) i koliko ih je registrovano u Crnoj Gori. No, pretpostavlja se da se trenutno u Crnoj Gori prodajni tiraž dnevnih novina (4 crnogorske i nešto više srbijanskih kao i gotovo toliko tabloida) kreće oko 60.000 primjeraka ili da svaki deseti stanovnik najmanje balkanske države kupuje dnevne novine, a bar dvije trećine njih novine koje smo monitorisali. Prosječan broj strana po ovom tipu medija je 38, a jedan primjerak košta pola eura.

Zapaženiji udio tekstova koji afirmišu saradnju među susjedima

Za razliku od «Vijesti», koji informacije o susjedima, kada je riječ o politici i drugim dešavanjima osim o sportu ili kulturi, izričito plasiraju u spoljnopolitičkoj rubrici «svijet», «Dan» to čini u rubrici «politika» gdje uopšte ne razdvajaju informacije iz političkog i društvenog života exjugoslovenskih republika sa dešavanjima sa crnogorske političke scene. Slično je u «Danu» i sa ostalim rubrikama: «aktuelno», «ekonomija», »hronika», «kultura».... u kojima se teme iz bivših jugoslovenskih republika, danas suverenih država, tretiraju van

spoljnopolitičkog konteksta, kao da nije bilo nikakvog razdvajanja. Pogotovo, kada se piše o Srbiji ili Kosovu, kao da je riječ o unutrašnjopolitičkoj rubrici «Dana», iako tako ne slovi. Zbog obilja takvih nesistematizovanih informacija, u kriterijumima povodom tema i sadržaja monitoringa morali smo dodati i nove tematske cjeline: unutrašnja politika-izbori, koja je imala 32 teksta i Kosovo-27, što su uz teme o kriminalu i drugim devijantnim pojavama (32 informacije), ratnim zločinima i haškom tribunalu (25) i kulturi (24) dominirale sadržajima o Srbiji u «Danu».

Najdominantnija tema, u ovom listu je sport a kuriozitet je svakako sportska rubrika «Dana» koja i prema monitoringu pokazuje da se sportisti iz Srbije u svijetu i u Srbiji prate ne samo više nego njihove kolege iz Crne Gore, nego vjerovatno i podrobnije nego u većini dnevnih srbijanskih novina. Od ukupno 461 teksta o Srbiji u «Danu», čak 265 se odnose na sport. Međutim, na osnovu podatka iz monitoringa ne može se pouzdano zaključiti da li je riječ o prerađenim agencijskim informacijama, pošto se ne navodi njihov izvor, ili je riječ o redakcijskim prerađivačima sa interneta (što je vjerovatnije) koji se potpisuju inicijalima. Tek, pored sporta u «Danu» u Crnoj Gori je zaista nepotrebno kupovati specijalizovane sportske novine iz Srbije. Razlog više za ovako nesrazmjernu sportsku dominaciju nesumnjivo su i izvještavanja sa tri velika međunarodna takmičenja tokom monitoringa (Svjetsko prvenstvo u košarci u Japanu, Svjetsko prvenstvo u vaterpolu u Beogradu i finalni turnir Svjetske lige u odbojci u Moskvi) u kojima je učestvovala reprezentacija Srbije i Crne Gore (bez crnogorskih sportista) pod starim nazivom, iako su to dvije suverene i od maja ove godine nezavisne države.

S druge strane i u «Vijestima» je od 120 tekstova o Srbiji najčešća tema bio sport (66 napisa), ali samo o najvažnijim događajima, uglavnom, sa međunarodne scene a onda, takođe slijede tekstovi o kriminalu i devijantnim pojavama (16) i o Kosovu (13), ali, naravno, odmjereno u svakom pogledu.

I dok je «Dan» tri i po ili gotovo četiri puta, imao više tekstova o Srbiji (461) u odnosu na «Vijesti» (120) oba dnevnika su imali približan broj tekstova s temama iz Bosne Hercegovine («Vijesti» 44, a «Dan» 42) i Hrvatske («Vijesti»-32, a «Dan»-37). U kojoj mjeri je u najtiražnijim crnogorskim dnevnim novinama posvećana, gotovo istovjetna pažnja u uredničkom odabiru tema i sadržini o Bosni i Hercegovini u periodu ovog monitoringa, dovoljno pokazuju i podaci da nijedan od pomenutih listova nisu imali nijednu informaciju o međunarodnim konferencijama (vjerovatno ih nije ni bilo) ili aktivnostima nevladinih organizacija u BiH (pogledati u prilogu statističke tabele o temama tekstova «Vijesti» i «Dana» o Bosni i Hercegovini). Istina, »Vijesti su najviše tematski obradili kulturu u BiH (desetak priloga i aktuelnosti sa SFF- «Sarajevo film festivala», iz književnosti i dr.), pa tek onda o ratnim zločinima i haškom tribunalu (9 informacija), kriminalu i drugim devijantnim pojavama (5), tretiranju ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina i sportu po 4 teksta.

»Dan» je iz Bosne i Hercegovine tradicionalno najviše prostora posvetio sportu (10 tekstova), pa onda istovjetno koliko i «Vijesti» o ratnim zločinima i haškom tribunalu (9), kriminalu i drugim devijantnim pojavama (5) i tretiranju ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina, takođe 5 tekstova. Interesantno je da su u «Danu» posvetili i 6 tekstova iz kulture BiH, što je uz prvo mjesto po zatupljenosti ovom tematikom u «Vijestima» (10) veliki iskorak i sasvim novi pristup u stvaranju drugačije slike od one o (po)ratnoj Bosni i

Hercegovini, tj. težnjama u obnavljanju starih kulturnih mostova i veza, što je i cilj monitoringa «Susjedi o susjedima».

Da duvaju neki novi vjetrovi na medijskim balkanskim prostorima potvrđuju pisanje «Vijesti» (32 teksta) i «Dana» (37), tj. njihov sadržaj, teme i pristup o susjednoj Hrvatskoj. Pored tradicionalno prisutnih napisa u «Danu» o sportu (12), ratnim zločinima i haškom tribunalu (7), kriminalu i drugim devijantnim pojavama (3) i tretiranju ljudskih prava, međuteničkih odnosa i prava nacionalnih manjina, u «Vijestima» (8 tekstova) i kriminalu i drugim devijantnim pojavama (4), prve crnogorske privatne dnevne novine posvetile su dovoljno pažnje i ekonomiji, odnosno saradnji Hrvatske i Crne Gore u toj oblasti (5 tekstova), ali i bilateralnim susretima i kulturi po tri teksta. »Dan« je o aktivnostima nevladinih udruženja, ekonomiji i bilateralnim susretima u Hrvatskoj imao po dva napisa, a iz zdravstva tri, koliko i o kriminalu i drugim devijantnim pojavama, što takođe potkrjepljuje tezu o sve većoj izbalasiranosti tema i informacija o komšijama.

Sumirajući ovaj dio monitoringa s obzirom na kvantitet tj. količinu plasiranih tekstova, uočava se da tekstovi o sportu preuzimaju apsolutnu dominaciju u «Vijestima», a pogotovo u «Danu» i da su na čelu korpusa tema poput onih iz kulture i ekonomije, koje ruše dosadašnje barijere među susjedima i otvaraju nove puteve upućenosti i saradnje među susjedima. Takvih tekstova u ovom monitoringu je ukupno 490. Istovremeno rezultat monitoringa bilježi i potiskivanje u drugi plan tekstova s tematikom koje su posledica ratnih zbivanja na tlu bivše Jugoslavije i konflikta među nekadašnjim sunarodnicima, danas susjedima. Tekstova iz takozvanog «naponskog polja» među susjedima kojima nesumnjivo pripadaju i oni svrstani u kategorije ratnih zločina i haškog tribunala, tretiranja međuteničkih odnosa i prava nacionalnih manjina i sličnih, je 256 ili, gotovo, duplo manje od onih u kojima je izražen medijski trend za prevazilaženje tog »naponskog polja» među susjedima.

Od novinarskih formi dominiraju vijesti i izvještaji

U dijelu monitoringa koji se odnosi na novinarske forme «Dan» je objavio ukupno 279 vijesti i 255 izvještaja, a «Vijesti» 85 vijesti i 67 izvještaja, što pokazuje apsolutnu dominaciju jednostavnijih formi nad složenijim, analitičkim žurnalističkim formama i obradama tekstova. Za dnevnu novinu to je logično, jer je najbrže, ali nekako i najbezbolnije i najlakše. Sve ostale forme koje su se pojavile ne zavrijeduju ni statističku obradu ni analizu, jer su zabilježene na nivou slučajnosti ili rariteta (komentar, intervju, reportaža, dosije ili feljton), a čini se da bi, upravo, takve obrade i forme zavrijedile čitalačku pažnju. Izuzetak je statistička tabela tekstova «Vijesti» o događajima koji se odnose na Hrvatsku gdje je prenesno 14 tekstova iz drugih medija o ovoj ili iz ove zemlje. Jednostavno, o događajima koji su kod komšija zavrijedile pažnju piše se površno, suvo i uglavnom samo informativno, bez pokušaja udublivanja u pojedine važne teme. Pa i kad pronađemo takav tekst obično je riječ o nekim hibridnim novinarskim formama, eventualno dosijeima kompilovanim i kalemljenim agencijskim informacijama ili su to članci preneseni iz drugih medija (što je praksa «Vijesti»), kao da se urednici i komentatori «Dana» i «Vijesti» ustručavaju da na analitičan način prezentiraju određene teme o susjedima.

Što se tiče autorstva tekstova ubjedljivo ih je najviše s inicijalima (u «Danu»-305, a «Vijestima»- 138) ili su porijeklom agencijski prilozi (u »Danu»-126, a «Vijestima» 72), dok

su u oba ova lista svega 46 novinara potpisani imenom i prezimenom, s tim što su u obzir uzeti i inicijali imena u kombinaciji s prezimenom (25, u «Danu» i 21, u «Vijestima»). Ako se ima u vidu da je u «Danu» izašlo, vjerovali ili ne, čak 90 nepotpisanih tekstova (u «Vijestima» svega 11), onda se postavlja pitanje (ne)profesionalnosti i(li) (ne)odgovornosti uredničkog tima, jer zaista nije riječ o sporadičnoj pojavi, nego izgleda ustaljenoj praksi karakterističnoj za brojne medije nastale u balkanskim državama u periodu tranzicije.

Dominiraju tekstovi sa takozvanim neutralnim novinarskim uklonom

Kada je u pitanju varijabla o stavu novinara tj. pozitivnom, negativnom ili neutralnom odnosu, odnosno prezentiranju tekstova kao pristrasnih, sa odbojnošću ili neutralnih prema sadržaju koji može biti pozitivan, negativan ili neutralan, ohrabruje činjenica da u većini tekstova u «Vijestima» (ukupno 74) i «Danu» (254) dominira neutralan stav-neutralan sadržaj, za šta su uzrok ali i posljedica objavljivanje vijesti i izvještaja (najviše iz sporta) u mnogo većoj mjeri nego svih ostalih novinarskih formi zajedno u ovim listovima.

Po nekom nepisanom pravilu postoji različit novinarski i redakcijski pristup pa i kada je isti povod pisanja - Kosovo. Od 27 takvih tekstova u «Danu» i 13 u «Vijestima» koje smo svrstali i analizirali u posebnoj, dodatnoj tematskoj rubrici -Kosovo, za ovaj monitoring obuhvaćeni su uglavnom politika, međuetnički odnosi i prava nacionalnih manjina. Riječju, cijelo «konfliktno polje» među Albancima i Srbima na Kosovu tj. komšijama u Srbiji. Tim povodom od reakcija političara domaćih i stranih kao ilustraciju izdvojili smo sljedeći pristup tj. novinarske i(li)redakcijske stavove. S jedne strane «Vijesti» 27.08.2006. na strani 15 u rubrici –«svijet» prenose tekst agencije «Beta» u nadnaslovu «Srpski političari oštro osudili izjave poslanika za Kosovo» pa slijedi naslov- «Ahtsari otežao» i antrfileom: »Napad na kafić u Mitrovici» i dan kasnije (str.25-svijet), takođe prenoseći «Betu» (s nadnaslovom): »Vlada Srbije ocijenila da ne napad na kafić u Kosovskoj Mitrovici teroristički akt» i naslovom: »Separatisti pokazali kako su shvatili Ahtisarijevu izjavu» i boksom »Stanje povrijeđenih stabilno». »Vijesti» i treći dan zaredom informišu u nizu preuzimajući agencijski sadržaj od B92 i Bete (str.13-svijet) u korelaciji nadnaslova i naslova: »Tim Srbije za pregovore o statusu Kosova jednoglasno osudio istupe izaslanika UN»: »Beograd protiv Ahtisarije» i boksom »U Kosovskoj Mitrovici mirno». Da bi 1.septembra (str.15-svijet) koristeći servis «Bete» «Vijesti» u (nad) naslovu istakle-«Beograd će zatražiti od generalnog sekretara UN da komentariše tvrdnju o kolektivnoj krivici Srba»: «Anan da objasni izjavu Ahtisarije».

S druge strane istim povodom u nedjelju 27.avgusta 2006. na strani 4 u rubrici - politika u izjavi «Danu» u (nad)naslovu: »Zamjenik predsjednika SRS-a tvrdi da je Srbija u dubokoj krizi»-«Nikolić: Rusija i Kina da spasi Kosovo», a u podnaslovu: «Zatražiću da se Koštunica obrati javnosti i kaže šta se dešava sa Kosovom i Metohijom i šta će biti dan poslije ako nam ga otmu». U tom tekstu, prema pisanju novinara s inicijalima M.B., Toma Nikolić optužuje specijalnog izaslanika UN Matija Ahtisarija da hoće Srbiji da otme južnu srpsku pokrajinu i tvrdi: »Ahtisari ispoljava otvorenu mržnju prema srpskom narodu». Novinar ili urednik pod inicijalima M.B. ide korak dalje i u broju dan kasnije od 28.09.(takođe str.4.rubrika-«politika») piše kompilirajući izjave srpskih političara kako «Dan» saznaje da «zbog izjave da su Srbi kao narod krivi za zločin na Kosovu» (nadaslov teksta) - «Beograd traži smjenu Ahtisarije»(naslov).

Analizom sadržine i opreme tekstova, od naziva rubrika u koji su svrstani, preko (nad)naslova i podnaslova, možemo ipak konstatovati da i kada su u pitanju negativni sadržaji, primjetno se manje uočava i pokazuje negativna ostrašćenost onih koji pišu ili objavljuju takve priloge, naročito u «Vijestima», gdje je su takve pojave zahvaljujući profesionalnom izboru vrlo rijetke. Pa i u slučajevima kada je negativan sadržaj, ohrabruju podaci da preteže neutralan stav novinara. Tako, u «Vijestima» od 10.09.2006. str. 5 u kulturi-tekst s podnaslovom: «Ibrahim Hadžić, beogradski pjesnik i poznati tv urednik u «Feralu» otkriva kako je početkom devedesetih otjeran s televizije»- (RTS-prim.a). Razgovor je očigledno nabijen negativnim sadržajem tj. realnošću iz tog vremena. Ipak, kroz sadržinu pitanja, intervju ima neutralan novinarski stav. Možda jedino oči bode naslov: «Kad su cvjetale mrtvačke glave», ali njegova procjena vezano za negativni uklon je teško ocjenjiva i zavisi od konteksta, raspoloženja čitaoca i njegovih političkih uvjerenja.

Mnogo više se objavljuju tekstovi o susjedima iz varijable pozitivan stav-pozitivan sadržaj i to prvenstveno sportske vijesti i izvještaji («Dan»), zatim iz kulture («Dan»-30 i «Vijesti »-18), te intervju i izjave sportista i estradnih zvijezda ili tekstovi s tematikom iz ekonomije- i u «Danu» (22) i u «Vijestima» (14). Raduje da je u »Danu» ukupno takvih tekstova 115, a u «Vijestima» 36. A kako se i na stranama ekonomije može napraviti aktuelan i zanimljiv intervju pokazuju «Vijesti» u broju od ponedjeljka 11.09.2006. str.8, gdje direktor sarajevske brokerske kuće «Fima» u naslovu ističe: «Samo smo kockice u mozaiku investicionih fondova», a u boksovima: «Klijenti zovu samo kad akcije padaju» i «Ne držati sva jaja u jednoj korpi». Veoma uspješna oprema teksta novinara D.Crvenice.

Obrada i selekcija informacija

Sve u svemu, osjetno je da u novinarskim stavovima prevladava pozitivna orijentacija čak i kada su tekstovi negativne sadržine, jer se trude da makar zauzmu neutralan ili pozitivan vrijednosni stav. Takav kritički pristup novinara i urednika prema određenim pojavama u društvu u «Vijestima» se ogleda i kroz opremu razgovora (Omera Karabega) prenesenog sa talasa «Radio Free Europe-Radio Liberty» u kojima se pod naslovom teksta (od petka, 8.09.2006.strana 36. u rubrici-mediji): »Pravo na vjeroispovjest» pokušava odgovoriti: »Da li Crnogorska pravoslavna crkva (CPC) ima pravo da gradi svoje hramove u susjednoj državi» (Srbiji-primjedba autora monitoringa)- što je i podnaslov teksta u kome su ravnopravno tretirani Karabegovi sagovornici protodačkon Srpske pravoslavne crkve Ljubomir Ranković, direktor izdavačke kuće «Glas crkve» i poddačkon Nenad Stevović, povjerenik i opunomoćenik CPC u Srbiji. U tom razgovoru mišljenje ministra vjera u Vladi Srbije Milana Radulovića - da CPC ne može da gradi svoje objekte u Srbiji pošto je registrovana kao nevladino udruženje, što zastupa i Ranković, s druge strane, Stevović ocjenjuje nepoštovanjem Ustava Srbije koji garantuje slobodu vjerosipovjesti. Naime, Stevović zabranu gradnje hramova CPC u Vojvodini koja se zasniva i proizilazi iz duha Zakona o crkvama i vjerskim zajednicama Republike Srbije kvalifikuje kao diskriminaciju etničkih Crnogoraca u Srbiji i kršenjem njihovih vjerskih i ljudskih prava. Jednostavno, sučeljavanje argumenata i mišljenja sagovornika zahvaljujući pozitivnoj novinarskoj orijentaciji tj. visoko profesionalno odvaganom prostoru približava slušaocima, tj.čitaocima ovu vruću temu. Interesantno je da su istim povodom «Vijesti» već pisale u tekstu (od 18.08.2006. str.7.rubrika–društvo) kompilovanom na osnovu agencijskih izvještaja pod nadnaslovom «CPC uporna da izgradi hram u Lovćencu» i naslovom: »Mihailo: Lično ću postaviti temeljac» (Mihailo je mitropolit CPC-primjedba autora), ali i sa antrfileom u rasteru «SPC: Ne brine ih vjera, već izbori».

»Dan« prećutkuje ovu polemiku o vjerskim slobodama. No, to ne čini kada je riječ o manjinskim pravima. Naprotiv, podgrijava tako nešto u tekstu svog broja od 4. septembra na str.7 (rubrika -aktuelno) pod naslovom «Petar Lađević, direktor Srpske službe za manjinska prava, najavio»-«Crnogorcima status kad osnuju Savjet». Naravno, sve je prenešeno iz «Tanjuga». Naime, upitan kada će biti regulisan status Crnogoraca u Srbiji, Lađević je objasnio da stvaranjem Nacionalnog savjeta crnogorske nacionalne manjine, Crnogorci formalizuju svoj manjinski status, a ako to učine, »ostaće samo jedan od nacionalnih zajednica koja se nalazi u popisu stanovništva, gdje se nalazi njih 28«. Naravno, da ovakvo prenošenje izjave neposredno prije izbora u Crnoj Gori doliva ulje na vatru u ionako pregrejanoj atmosferi, što se ne može kvalifikovati drugačije od negativne orijentacije ne samo «Tanjuga» nego i «Dana» koji prenosi takvu informaciju.

Ili, eto, primjera kako i bez svrstavanja u varijable kojim su veoma precizno i, gotovo, sveobuhvatno mogu kategorisati sadržaji tekstova i novinarski stavovi, ipak (ne)vještom uredničkom rukom mogu obraditi tekstovi koji se provuku i između pravila monitoringa i da se, ipak, odrede u korist suverenista ili unionista, tokom predizbornih parlamentarnih i drugih političkih igara u Crnoj Gori i Srbiji. Uostalom, ovo može da bude i odgovor na još jedno pitanje monitoringa - da li se i kako vrši selekcija informacija. Obavlja itekako, samo nekada direktno ili otvoreno, a nekada na persuazivan način ili prikriivenije...

U toku 28 dana monitoringa «Vijesti» i «Dana» nije uočen niti jedan tekst u kojem ima evidentnih oblika mržnje ili koji p(r)ozivaju na govor mržnje, mada u pojedinim komentarima ili ličnim stavovima na stranama objavljenim u «Danu» u rubrikama: »politika«, »ljudi i događaji« i «povodi», provejavaju nimalo naivne asocijacije u tom pogledu. Elementi poruge i omalovažavanja pojedinih nacija ili nacionalnih manjina prisutni su na nedjeljnim stranicama «humora» u «Danu». Iz sedmice u sedmicu u ovoj rubrici se vrte vicevi i to, uglavnom, o Bosancima u kojima su glavni akteri Mujo, Haso i Fata. Da nije slučajno već namjera uvjerava nas «Dan» od 3. septembra 2006. gdje na strani X u dodatku «Porodica», rubrika «humor» priređivač viceva pita i ujedno odgovara : «Zašto Bosanaca ima svugdje po svijetu? Zaborave put do kuće». Ili fotografija na kojoj autoputem čovjek u trenerci nosi na leđima medvjeda (u istoj rubrici u broju od 20. avgusta), a u desnom gornjem uglu tog fotosa tj. ilustracije ispisano je: »Vic o Muju«, kako bi se valjda nadomjestilo što je na istoj stranici tog «Dana» izašao samo jedan vic o Muji i Hasi i(li) Bosancima. Međutim, treba imati u vidu da su i takvi naizgled bezazleni stereotipi koji su dominirali (ili dominiraju i sada u pojedinim medijima) doprinisili u stvaranju predrasuda i omalovažavanju drugih naroda i narodnosti, a posebno «nekih». Možemo slobodno dodati i sa sociološkog aspekta da su ovakvi stereotipni vicevi poslije niza godina i decenija na određen način nesumnjivo uticali i na vrijednosne orijentacije prosječnog čitoaca.

Na kraju monitoringa najtiražnijih printanih medija u Crnoj Gori iskristalisali su se brojevi tj.činjenice koje ukazuju da preovladavaju neutralni i pozitivni novinarski stavovi, kao i neutralni i pozitivni nad negativnim sadržajem.Uz zanemarljiv broj negativnih novinarskih stavova i tekstova sa negativnim sadržajem, što je uzrokovano i dominacijom sportskih tema (ali sve više i onih iz kulture i ekonomije), te jednostavnijih novinarskih formi (vijesti i izvještaj) rezultat je više nego jasan. Neutralnost je profesionalni izbor, ne samo kada su u pitanju uslovno «lakše teme» nego i one «vruće»- političke ili tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina, ratnih zločina i Haški tribunal. Uostalom, i

to što je sport tema broj jedan u odnosima sa susjedima u ovom monitoringu dovoljno govori o profesionalnim izboru i trendovima u postkonfliktnom periodu među komšijama i(li) susjedima, jer sport je više od igre. Podsjetimo se sukoba zvezdinih i dinamovih «navijača» u modernoj gladijatorskoj sportskoj areni zagrebačkog Maksimira neposredno pred komšijski rat na prostorima bivše SFRJ što je nagovjestilo eksploziju balkanskog bureta baruta. Prema mnogima stvarni rat među susjedima je počeo na sportskim terenima i po svemu sudeći tu se okončava, jer krug se polako zatvorio.

STATISTIKA

DAN

UKUPNO, SRBIJA: 461

Novinarski stav i sadržaj:

Neutralan stav – pozitivan sadržaj	31
Neutralan stav – negativan sadržaj	65
Neutralan stav – neutralan sadržaj	221
Negativan stav – negativan sadržaj	40
Negativan stav – pozitivan sadržaj	7
Pozitivan stav – negativan sadržaj	6
Pozitivan stav – pozitivan sadržaj	91

Novinarske forme:

Srbija:

- vijest	232
- izvještaj	150
- saopštenje	16
- komentar	1
- intervju	18
- reportaža	9
- dosije ili feljton	11
- preneseno iz drugih medija	6
- ostalo	18

Teme:**Srbija:**

- međunarodne konferencije	4
- bilateralni susreti i saradnja	12
- unutrašnja politika- izbori	35
- Kosovo	27
- Vojska	6
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	11
kriminal i druge devijantne pojave	32
ratni zločini/haški tribuna	25
- ekonomija	18
- nevladina udruženja	2
- sport	265
- kultura	24
- zabava i humor	0

Autor priloga:**Srbija:**

Novinari imenom i prezimenom:	14
Inicijali:	270
Novinske agencije:	101
Nepotpisani prilozima:	76

DAN**UKUPNO Bosna i Hercegovina: 42****Novinarski stav i sadržaj:**

Neutralan stav – pozitivan sadržaj	1
Neutralan stav – negativan sadržaj	7
Neutralan stav – neutralan sadržaj	17
Negativan stav – negativan sadržaj	4
Negativan stav – pozitivan sadržaj	0
Pozitivan stav – negativan sadržaj	3
Pozitivan stav – pozitivan sadržaj	10

Novinarske forme:**Bosna i Hercegovina**

- vijest	23
- izvještaj	10
- saopštenje	2
- komentar	0
- intervju	1
- reportaža	2
- dosije ili feljton	0
- preneseno iz drugih medija	2
- ostalo	2

Teme:**Bosna i Hercegovina ...**

- međunarodne konferencije	0
- bilateralni susreti	1
- unutrašnja politika - izbori	0
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	5
- kriminal i druge devijantne pojave	6
- ratni zločini/haški tribunal	9
- ekonomija	2
- nevladina udruženja	0
- sport	10
- kultura	6
- zabava i humor	3

Autor priloga:**Bosna i Hercegovina: ...**

Novinari imenom i prezimenom:	4
Inicijali:	19
Novinske agencije:	13
Nepotpisani prilozi:	6

DAN**UKUPNO tekstovi o Hrvatskoj : 37****Novinarski stav i sadržaj:**

Neutralan stav – pozitivan sadržaj	3
Neutralan stav – negativan sadržaj	5
Neutralan stav – neutralan sadržaj	16
Negativan stav – negativan sadržaj	4
Negativan stav – pozitivan sadržaj	2
Pozitivan stav – negativan sadržaj	3
Pozitivan stav – pozitivan sadržaj	4

Novinarske forme:**Hrvatska: ...**

- vijest	24
- izvještaj	5
- saopštenje	1
- komentar	1
- intervju	0
- reportaža	1
- dosije ili feljton	1
- preneseno iz drugih medija	1
- ostalo	3

Teme:**Hrvatska: ...**

- međunarodne konferencije	0
- bilateralni susreti	2
- unutrašnja politika - izbori	1
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	3
- kriminal i druge devijantne pojave	3
- ratni zločini/haški tribunal	7
- ekonomija	5
- nevladina udruženja	2
- sport	12
- kultura	0
- zabava i humor	2

Autor priloga:**Hrvatska: ...**

Novinari imenom i prezimenom:	3
Inicijali:	14
Novinske agencije:	12
Nepotpisani prilozi:	8

VIJESTI tekstovi o Srbiji**Novinarski stav i sadržaj:****UKUPNO: 120**

Neutralan stav – pozitivan sadržaj	10
Neutralan stav – negativan sadržaj	25
Neutralan stav – neutralan sadržaj	53
Negativan stav – negativan sadržaj	5
Negativan stav – pozitivan sadržaj	0
Pozitivan stav – negativan sadržaj	7
Pozitivan stav – pozitivan sadržaj	20

Novinarske forme:**Srbija:**

- vijest	52
- izvještaj	47
- saopštenje	3
- komentar	1
- intervju	2
- reportaža	1
- dosije ili feljton	3
- preneseno iz drugih medija	6
- ostalo	5

Teme:**Srbija:**

- međunarodne konferencije	0
- bilateralni susreti	2
- unutrašnja politika - izbori	4
- Kosovo	13
- Vojska	0
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	5
- kriminal i druge devijantne pojave	16
- ratni zločini/haški tribuna	3
- ekonomija	6
- nevladina udruženja	0
- sport	66
- kultura	5
- zabava i humor	0

Autor priloga:**Srbija:**

Novinari imenom i prezimenom:	15
Inicijali:	67
Novinske agencije:	32
Nepotpisani prilozi:	6

VIJESTI tekstovi o Bosni i Hercegovini**Novinarski stav i sadržaj:****UKUPNO: 44**

Neutralan stav – pozitivan sadržaj	4
Neutralan stav – negativan sadržaj	11
Neutralan stav – neutralan sadržaj	10
Negativan stav – negativan sadržaj	6
Negativan stav – pozitivan sadržaj	1
Pozitivan stav – negativan sadržaj	2
Pozitivan stav – pozitivan sadržaj	10

Novinarske forme:**Bosna i Hercegovina ...**

- vijest	22
- izvještaj	10
- saopštenje	2
- komentar	0
- intervju	2
- reportaža	0
- dosije ili feljton	2
- preneseno iz drugih medija	4
- ostalo	2

Teme:**Bosna i Hercegovina ..**

- međunarodne konferencije	0
- bilateralni susreti	3
- unutrašnja politika - izbori	4
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	4
- kriminal i druge devijantne pojave	5
- ratni zločini/haški tribunal	9
- ekonomija	3
- nevladina udruženja	0
- sport	4
- kultura	10
- zabava i humor	2

Autor priloga:**Bosna i Hercegovina: ...**

Novinari imenom i prezimenom:	2
Inicijali:	13
Novinske agencije:	28
Nepotpisani prilozi:	1

VIJESTI tekstovi o Hrvatskoj**Novinarski stav i sadržaj:****UKUPNO: 32**

Neutralan stav – pozitivan sadržaj	6
Neutralan stav – negativan sadržaj	4
Neutralan stav – neutralan sadržaj	11
Negativan stav – negativan sadržaj	2
Negativan stav – pozitivan sadržaj	0
Pozitivan stav – negativan sadržaj	3
Pozitivan stav – pozitivan sadržaj	6

Novinarske forme:**Hrvatska: ...**

- vijest	11
- izvještaj	0
- saopštenje	2
- komentar	0
- intervju	2
- reportaža	0
- dosije ili feljton	1
- preneseno iz drugih medija	14
- ostalo	2

Teme:**Hrvatska:**

- međunarodne konferencije	1
- bilateralni susreti	3
- unutrašnja politika - izbori	1
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	8
- kriminal i druge devijantne pojave	4
- ratni zločini/haški tribunal	2
- ekonomija	5
- nevladina udruženja	0
- sport	3
- kultura	3
- zabava i humor	2

Autor priloga:**Hrvatska: ...**

Novinari imenom i prezimenom:	8
Inicijali:	8
Novinske agencije:	12
Nepotpisani prilozi:	4

Bosna i Hercegovina

Analizirajući sadržaj tri bosanskohercegovačka dnevna lista u periodu od 17. avgusta do 13. septembra stiče se utisak da u susjednim zemljama i dalje dominiraju neodgovornosti ili nesposobnosti političkih vrhova (neuspjeh vrha Srbije da uhapsi Ratka Mladića i ponovo se uključi u pregovore sa EU), kriminal (isporuka Hrvoja Petrača hrvatskim vlastima i najava suđenja), etničke napetosti (pregovore oko konačnog statusa Kosova prate brojne nesuglasice i kontroverzne izjave poput Ahtisarijeve i sudije Šomburga), političke ekskluzivnosti (praćenje prvih izbora od obnavljanja samostalnosti Crne Gore), netolerancija i primitivizam (napadi na Natašu Kandić u Srbiji, incidenti u Sandžaku, nazivanje Ivane Dulić Marković, potpredsjednice Vlade Srbije, «ustašom»), uz blagi, ne još uvijek i značajni, pomak kada su u pitanju događaji iz kulture (Sarajevo film festival bio je dobar, nažalost i rijetki, povod da se više nego uobičajeno piše o filmovima, glumcima i režiserima iz zemalja regiona), kao i iz sporta (sportski prilozi ponedjeljkom obiluju vijestima i izvještajima iz susjednih zemalja).

Zbog specifičnosti geo-političkog ustrojstva Bosne i Hercegovine, trebalo bi napomenuti da se Dnevni Avaz, kao najtiražnija dnevna novina, čita većinom u Federaciji Bosne i Hercegovine, dok se Dnevni List najviše distribuira u zapadnoj Hercegovini i ciljna su mu publika uglavnom BH Hrvati, dok je Oslobođenje jedino, među tri monitorisana lista, koje njeguje građansku orijentaciju, ali je katkada prezentuje uz dozu političke isključivosti. Dnevni avaz je najmanje pisao o događajima u susjedstvu (217 tekstova), nešto više pisalo je Oslobođenje (294), a šampion u pisanju je svakako dnevni list, sa 441 objavljenim tekstom. Najviše novinarskih priloga Dnevni list je objavio iz Hrvatske (318), uglavnom su to

prenešene i nepotpisane – često i nevažne vijesti, ali svakako ilustruju tendenciju ovog lista da izvještava uglavnom iz ove zemlje. Avaz i Oslobođenje raspodijelili su svoja interesovanja. Tako je Avaz najviše pisao u Srbiji (89), zatim o Hrvatskoj (86), a najmanje o Crnoj Gori (42), dok su tekstovi iz Srbije najviše bili zastupljeni i u Oslobođenju (154), sledi Hrvatska (115), na kraju Crna gora (25). Broj tekstova iz Crne Gore znatno je skočio u periodu pred prve parlamentarne izbore.

Tematski, rubrika «ostalo» dominira, i vijesti smještene u tu rubriku pretežno se odnose na crnu hroniku, unutrašnju politiku neke zemlje, izbore, estradu, odnose sa evropskom unijom koji nisu bilateralni susreti ili međunarodne konferencije, ili zanimljivosti. Najviše je vijesti bilo u kategoriji Hag i ratni zločini (Dnevni avaz 24, Denvi list 40, Oslobođenje 45), kriminal (Dnevni avaz 25, Dnevni list 80, Oslobođenje 24), kultura (Dnevni avaz 32, Dnevni list 42, Oslobođenje 25), ekonomija (Dnevni avaz 8, Dnevni list 41, Oslobođenje 24). Dnevni list je šampion u prenošenju vijesti iz Hrvatske, ali i novina sa najviše objavljenih vijesti u kategoriji kriminal. Razlog je velika pažnja koju uredništvo posvećuje vijestima crne hronike, raznim skandalima, korupciji, itd.

Prije nego što pređemo na slijedeću sekciju analize, potrebno je u reći u kakvom kontekstu, domaćem i regionalnom, novine pratile događaje u susjedstvu. Domaćim bosanskohercegovačkim kontekstom provijava predizborna kampanja i okrenutost ka temama koje su „domaće“, a reflektuju su kroz politička nadmetanja, međusobne optužbe, promociju (po medije) najboljih ideja, a djelimično i kroz podršku vlasti susjednih država nekoj od političkih opcija u Bh (slučaj Sanader i njegova podrška HDZ-u 1990). Regionalnim kontekstom dominirale su sljedeće stvari - u Srbiji su svakako pregovori o statusu Kosova, i potraga za Haškim optuženicima zbog kojih su pregovori Srbije i EU zamrznuti, u Hrvatskoj je to izručenje Petrača, diskusije oko imenovanja trga Franje Tuđmana, kao i privatizacija Plive. U Crnoj Gori bili su to izbori.

Koji sadržaji dominiraju

Veliki broj tekstova, prije svega vijesti koje su prenešene iz susjedne štampe, tematike je koju bi mogli svrstati u – zanimljivosti ili svakodnevnice. Čak ima i onih koje privlače svojom bizarnošću kao što je vijest o tome da su narkomani u Srbiji počeli da ližu žabe krastače („Avaz“, 18. avgust, na 6. strani). „Avazovom“ uredništvu zanimljivo je i to da Račan prilikom boravka na Braču nije platio boravišnu taksu (19. avgusta, 6. strana), da se par iz Virovitice vjenčao pod morem (26. avgust, 20. strana), hrvatski „Idol“ demolirao apartman (21. avgust, 6. strana, Avaz). Blaga je tendencija da se prate događaji iz kulture – „Avazov“ novinar razgovara sa Ivom Grgurevićem o 11 danima hrvatskog filma, 19. avgust na 29. stranici, 30. avgusta „Avaz“ donosi vijest kako je bh film „Nebo iznad krajolika“ dobro prošao u Srbiji, i kako je glumca Harisa Burinu ruka zaboljela od autograma (6. strana). No, u moru zanimljivosti i senzacija, odnosno tema koje nemaju neki veliki značaj, izdvaja se nekoliko onih koje za susjedne zemlje, ali i za BiH, imaju sudbinski politički značaj. To su: pregovori Srbije i EU u kontekstu neispunjavanja «haških obaveza» i neizručenja Mladića, pregovori o statusu Kosova, izbori u Crnoj Gori, isporučenje Hrvoja Petrača hrvatskim vlastima, napadi na Natašu Kandić, i incidenti u Sandžaku.

Srbija i EU: Hag i Mladić

Tema o kojoj se u odabranom periodu najviše pisalo, u sva tri lista, jeste odnos Srbije i Evropske Unije, sa primjetnim naglaskom na neispunjavanje uslova Haškog tribunala i (ne) hapšenje osumnjičenog ratnog zločinca Ratka Mladića. Na 3. strani Oslobođenja od 7. septembra, citira se Oli Ren, povjerenik EU za proširenje: «Prvo hapšenje Mladića i Karadžića, pa pregovori». Oslobođenje objavljuje intervju sa Rasimom Ljajićem, predsjednikom Nacionalnog savjeta za saradnju Srbije sa Haškim tribunalom, u kome on tvrdi: „Srbija šalje ozbiljne dokaze koji vode do Ratka Mladića“ i objašnjava kako je stara mreža Mladićevih jataka uglavnom razotkrivena i da se nastoji presjeći mreža novih jataka (23. avgust, strane 4-5). Sva tri dnevna lista, nakon toga, prenose izjave Ljajića o naporima Srbije da se Mladić uhapsi – o Akcijskom planu i hapšenju Mladića govori Ljajić, a prenosi Dnevni list, (17. avgust, 5. strana), Dnevni avaz od 10. septembra, na strani 13, prenosi tekst beogradskih Večernjih novosti: „Ljajić: Mladić bi bio uhapšen da znamo da je u Srbiji“, dok Oslobođenje isto citira Večernje: „Izjava Karle del Ponte dodatni pritisak na Beograd“, u tekstu u kojem je Ljajić rekao da bi vlasti Srbije uhapsile generala Mladića kada bi znale da je on u zemlji (Oslobođenje, 10.9, 3. strana). Izjava Volfganga Đomburga, sudije Haškog tribunala, da «pregovore Srbije i EU ne bi trebalo uvjetovati hapšenjem Mladića» (Avaz, 29. avgust, 20. strana), izazvala je brojne reakcije, kako je navedeno u tekstu. Šokantna je i izjava Danice Drašković o zločinu na Topčideru: „Vojnici su ubijeni jer su vidjeli Mladića“. Tekst koji je potkrepljen izjavama Vladana Batića, bivšeg ministra pravde u Srbiji, koji također smatra da se u vojarni na Topčideru skrivaju haški optuženici. Tekst je objavilo Oslobođenje, 20 augusta, i nema izvora. Oslobođenje od 1. septembra prenosi reakciju Aleksandra Vučića, generalnog sekretara SRS-s, na određivanje advokata Vojislavu Šešelju: «Zastrašujuća odluka Tribunala», uz neutralan uklon novinara. Istom se temom bave i Dnevni avaz: manja vijest da je Vučić objavio kako je Šešelj podnio žalbu zbog imenovanja branioca (11.9. Str. 17), i Dnevni list: „Odbijen Šešeljev zahtev“ (13.9, strana 6).

Kada se piše o Hagu, u fokusu je odnos Srbije i EU, odnosno supsenzija pregovora, zatim Akcioni plan za hapšenje osumnjičenog Ratka Mladića, a nekoliko vijesti bavilo se i suđenjem Vojislavu Šešelju. Dakle, većina vijesti ove problematike odnosi se na Srbiju, dok svega nekoliko na Hrvatsku (primjeri: «Hrvatska u EU do 2009», Dnevni list, 26. avgust, 12 str – razgovor sa predstavnikom Evropskog Parlamenta za vanjsku politiku, «Sanader: Ne prihvaćamo kvalifikacije o zločinačkom pothvatu», o tome kako se Hrvatska Vlada želi uključiti u procese pred Haškim sudom kao prijatelj suda, Oslobođenje, 2. septembar, strana 11, rubrika Svijet, zatim: «Nova optužnica protiv hrvatskog novinara Domagoja Margetića», Oslobođenje, 13. septembra, 10 strana, rubrika Hag i samo jedna na Crnu Goru («EU nastavlja pregovore sa Crnom Gorom», najavio Oli Ren, a preneo Dnevni avaz, 12. septembar).

Hrvoje Petrač

Isporučivanjem Hrvoja Petrača hrvatskim vlastima iz Grčke, osuđenog u odsustvu zbog otmice sina generala Zagorca, i osumnjičenog da je pomagao Gotovini, takođe se bave sve novine. Led probija Dnevni list koji 22. avgusta najavljuje: «Hrvoje Petrač danas dolazi u Zagreb», dok se u tekstu, objavljenom na posljednjoj stranici, pominje kako je on navodni

inicijator otmice sina Vladimira Zagorca. Problematična je terminologija jer Petraču je suđeno u odsustvu i utvrđeno da je kriv. «Petrač u zatvoru Remetinac», javlja Avaz (24. avgust), «Najpoznatiji hrvatski bjegunac u zagrebačkom zatvoru», piše Dnevni list (24. avgust, 5. i 11. strana), navodeći kako je Petrač prozivan i kao jatak Gotovine. Oslobođenje od 24. avgusta izvještava: «Parada policije i advokata», u tekstu objašnjava kako je Petrač jedna od najeksponiranijih figura Hrvatske koja naprosto izaziva paradu svake vrste, pa su ovoj paradi priključile i advokatske zvijezde poput Nobila i Mlinarića. Dopisnik Oslobođenja neslužbeno saznaje i da su neki od osuđenih koji su teretili Petrača promijenili iskaze, što bi moglo utjecati na odbacivanje optužnice. Teza koju Petrač ponavlja je da je on osuđen za otmicu iz političkih razloga, kako bi time bio ucijenjen da oda skrovište Gotovine.

Srbija-Kosovo

Pregovori o budućem statusu Kosova bili su, također, jedna od najzastupljenijih tema. U razgovoru za Dnevni avaz, Veton Suroi ističe: «Srbija nosi veliko breme kolektivne odgovornosti» (29.8, 20 strana). Intervju sa Azemom Vlasijem prenosi Oslobođenje, 2. septembra u prilogu Pogled, na 4. strani: «Projekat o velikoj Srbiji je poražen – san nije». Vlasi tvrdi da u glavama onih koji vode Srbiju i dalje postoji ideja Velike Srbije, i da tek «kada se shvati da zapadno od Drine nikada nije bila država Srbija, niti će biti države Srbije, pojaviće se pravo svijetlo na putu demokratske reintegracije BiH. „Na najboljem smo putu da realiziramo volju naroda za nezavisnom državom“, prenosi Avaz iz razgovora sa predsjednikom Kosova Fatmirom Sejduom (2.9, Str. 17). Podjednako su zastupljeni i predstavnici Srbije sa svojim izjavama. Oslobođenje prenosi izjavu Vuka Draškovića: „Nezavisnost Kosova uvodi Balkan u novu dramu“, gdje reaguje na izjavu političkog savjetnika predsjednika Vlade Albanije da će do 2013. svi Albanci koji sada žive u pet država biti ujedinjeni u prirodnu Albaniju (24. 8, str. 10). «Nema samostalnosti Kosova», izjavio je Koštunica, a prenio Dnevni list (13.9. str. 8). Avaz 11. septembra, prenosi: „Tadić objavio da je stav Vašingtona nezavisnost“, a tekst počinje sa time da je Tadić «napokon ozbaničio svojim građanima **ono što već svi znaju** – da je konačno rešenje za Kosovo nezavisnost». Formulaciju «ono što već svi znaju» možemo smatrati problematičnom jer su pregovori o statusu još u toku u toku, a ishod je neizvestan. Kao izvor ove vijesti naveden je «B92». Oslobođenje od 12. septembra donosi vijest: „Aplauz pominjanju veta na nezavisnost Kosova“, i pozitivnu reakciju srpske strane na Putinovu izjavu da bi mogao staviti veto (11. strana).

U rubrici «Globus», 13. septembra, zanimljiv je Avazov plasman tekstova. Pola stranice zauzima veliki članak „Otimanje teritorija Srbije ozbiljno bi ugrozilo stabilnost cijele regije“, nadnaslov je „Koštunica prijeti u slučaju nezavisnosti Kosova“, u leadu stoji: «Koštunica je u obraćanju parlamentu rekao da sve dok postoji država Srbija, Kosovo će biti njena neodvojiva pokrajina». Ispod toga tekst: «Došlo je vrijeme da Kosovo postane država», prenešena je izjava premijera Agima Čekua. U kontekstu ove priče o budućem statusu Kosova, dosta je reakcija izazvala izjava Marti Ahtisarija da Srbi svoju krivicu trebaju platiti nezavisnošću Kosova. Oslobođenje donosi da se «Ahtisari zbog izjave neće izviniti srpskom narodu» (1.9., strana 10, rubrika «Svijet»). Dva dana kasnije, stalni dopisnik Oslobođenja iz Beograda Branislav Boškov, polemiše u komentaru da li je Ahtisari koristio frazu da «Srbija zveckaa oružjem», na koju je direktor kancelarije Vlade Srbije sa saradnju sa medijima žestoko

uzvratio izvrjeđavši međunarog upravitelja Ahtisaria. „Učinio je to na način kojim bi se ponosio i propagandni štab Slobodana Miloševića», piše Boškov (3.9, 11. strana, rubrika Svijet). Avaz 4. septembra prenosi kako je „Ahtisari opet u klinču sa zvaničnim Beogradom“, i kako se nastavljaju sa emisarom UN-a i sporenja zbog prijevoda fraze „retlling of sabres“ koju je Tanjug preveo kao zveckanje oružja, dok je Ahtisarijeva glasnogovornica rekla da je izjava pogrešno prevedena i svhaćena. (4.9, strana 17, rubrika Globus).

CG izbori

Izbori u Crnoj Gori, prvi nakon osamostaljenja ove države, privukli su veliku pažnju i bili jedna od najčešće objavljivanih tema u sva tri lista. Temi je posvećeno dosta prostora u prvoj polovini septembra. Dnevni avaz vijesti i duže novinarske forme objavljuje u slijedećim danima - 2.9. (o nesrazmjernoj zastupljenosti Muslimana na zbirnoj listi za izbor poslanika u Skupštinu), 10.9. (najava prvih parlamentarnih izbora nakon obnavljanja nezavisnosti Crne Gore: «Hoće li danas biti izabrana evropska Crna Gora»), 11.9. («Počinje nova faza Crne Gore» gdje se prenose izborni rezultati Centra za demokratsku tranziciju po kojoj je Đukanović apsolutni izborni pobjednik). Dnenvi list svega dva puta objavljuje vijesti – 11.9. (žalbe članova Albanske alternative koji izbore ne smatraju slobodnim jer su uhićeni njihovi kandidati za poslanike), 12.9. (vijest o apsolutnoj pobjedi Mila Đukanovića). Oslobođenje tri puta – 1.9. (gdje Predrag Bulatović tvrdi da Đukanović od Crne Gore želi napraviti privatnu državu), 6.9. (Crnogorska pravoslavna crkva /CPC/ najavila tužbu protiv Bulatovića zbog nazivanja CPC-a privatnom sektom), 10.9. (Crnogorci biraju vlast, najava izbora, uz prognozu analitičara da će DPS Mila Đukanovića pobjediti). Avaz prvi (i jedini u vremenskom periodu obuhvaćenom analizom) objavljuje intervju sa Milom Đukanovićem: «Stabilnost CG definitivno je učvršćena», dok u podnaslovu stoji: „Mi smo kažnjeni zbog pripadnosti zajednici sa Srbijom... (to je u tekstu objašnjeno, i odnosi se na Partnerstvo za mir)». U svakom slučaju naslov potencira činjenicu da je Crna Gora bila talac Srbije i po svim drugim pitanjima, mada o tome, izuzev slučaja sa članstvom u Partnerstvu za mir, nema previše govora. U intervjuu koji je radila novinarka Avaza, dio pitanja odnosi se na Bošnjake u CG, da li će, recimo, biti konstitutivan narod. Ovo je i logično, jer se u Sarajevu slavenska muslimanska zajednica u Crnoj Gori smatra bosanskom nacionalnom manjinom (12.9. Avaz, strana 5).

Zanimljiv je komentar, koji iz beogradske Politike prenosi Oslobođenje: «Izbori u Crnoj Gori važni su za opstanak srpskog imena na tim prostorima», gdje novinar poziva na Đilasov članak iz 1944.- godine prema kojemu je kompletna etnička osnova Crnogoraca neosporno srpska, no neosporan je i element samosvjesti izgrađen oko posebne državnosti, a nadalje spominje i „dukljanski pokret“ koji je antisrpski, a koji je 2000. postao ideološka osnova Đukanovićevog pokreta za otcepljenje, prema kojem Srbi nemaju veze sa Crnogorcima. Oslobođenje, 12. septembra, u rubrici Svijet, piše – nadnaslov: «Nakon izbora u CG», potom naslov: «Apsolutno po sedmi put», što znači da je Đukanović (ili njegova partija), po sedmi put dobio izbore. U tekstu stoji: «Ko i ovlaš poznaje ekonomsku, političku i ostale situacije u CG, odmah će zaključiti da ova zemlja pati od štokholmskog sindoma. Kako je kolumnista Monitora napisao, mi smo kao Nataša Kampus, naše živote su oteli su prije 15 godina i još nam nisu vraćeni» (10. strana).

Napadi na Natašu Kandić

Tema je praćena, ali sa pozitivnim ili netralnim uklonima novinara, vijesti su uglavnom prenošene sa B92, u svima je upotrebljen ispravan kontekst, osim komentara koji je prenešen iz Politike, koji malo drugačije gleda na ovaj incident. Avaz piše – «Nataša Kandić ispraćena petardama», izvor b92 (5.9), «Kandić: Pokušali su me zaplašiti» (6.9.). Dnevni list od 13.9. na strani 13 piše: «Pucano na Natašu Kandić», izvještaj prenesen sa Hine, u njemu se navodi i pisanje Kurira u kojem je Siniša Vučinić najavio da su Nataša Kandić, Biljana Kovačević Vučo i Sonja Biserko mete i da se može očekivati ugrožavanje njihovih života. Oslobođenje piše – «Pucnji opomene, čak iako su petarde», članak najavljen i na naslovnici. Osim podataka šta se dogodilo i informacija od čelnih ljudi B92 (Veran Matić), u članku je preneseno i saopštenje SDU (Korać) da se iza prijetnji niza tzv. uglednih komentatora koji izlažu linču svakoga ko pokuša nešto kritički da kaže o današnjoj vlasti, kriju krugovi bliski Vladi Vojsilava Koštunice (5.9, 10. strana). «Petarde hrabrih bombaša», podaci o napadu na Natašu Kandić i kritika Vučinića čiju je izjavu prenio Kurir da je Kandić fašistoidna (7.9. strana 25, rubrika Štampa, Tisak, Pres). Na istu temu Oslobođenje prenosi komentar iz Politike: «Neshvaćena žrtva režima i emisija visokog rizika», i dalje u tekstu: «Svako je ovaj neprijatan incident protumačio na svoj način, vodeći računa da u medijskoj eksploataciji samog događaja izvuče za sebe maksimalnu korist», kaže se u tekstu i dodaje «da njeni stavovi većini Srba paraju uši», ali se na kraju ipak navodi da to ne daje za pravo SRS da preti Kandić, Biserko i Kovačević Vučo. Inače, svi listovi koji izlaze u Sarajevu (dakle, na teritoriji gdje su Bošnjaci većina, Natašu Kandić smatraju visokomoralnom ženom i njenim izjavama uvijek posvećuju pažnju.

Sandžak, incidenti

Ubistvo Ruždija Durovića, kandidata stranke Sulejmana Ugljanina u Sandžaku, takođe je zaokupilo pažnju bh. listova. U izvještavanju je prednjačio Dnevni avaz profilisan, prvenstveno, kao bošnjački list. Tako Avaz 11. septembra, na 17 strani, javlja da je «Ubijen kandidat Ugljaninove koalicije», gdje osim informacije o ubistvu Ruždija Durovića, objavljuje i Tadićev poziv na smirivanje strasti. O ubistvu izvještava 11. septembra i Oslobođenje («Novi Pazar: Ubijen kandidat za odbornika», zadnja strana, nema izvora). Dan kasnije, 12. septembra, Avaz donosi širu verziju incidenta: «Ugljanin: Ljajić je imao scenarij za tragične događaje»; nadnaslov: «Lider liste za Sandžak pozvao na mir». U tekstu, Ugljanin tvrdi da je ovo četvrti incident koji je isforsiralo rukovodstvo Sandžačke demokratske partije optuživši Rasima Ljajića da je unaprijed imao scenarij za ove tragične događaje, na šta je Ljajić reagirao najavom da će podnijeti krivičnu prijavu protiv Ugljanina. U odnosu na tekstove koje je na istu temu Avaz objavio ranije, ovaj odiše jednostranijem i preferira Ugljaninovu stranu, prije svega potenciranjem izjava i njihovih izvora, ali i samim tonom kojim je tekst napisan. Slijedeći broj Avaza (13. septembar), nastavlja sa praćenjem slučaja iz Sandžaka: «Strah i neizvjestnost u Novom Pazaru»; SDA (stranka koja se tada po prvi put pominje, što dovodi do konfuzije) prijetila Avazu da će «razbiti fotoaparat ne ukloni li se njihov novinar». Prijetnje iz SDA idu ka višim instancama, konkretno Mešihatu islamske zajednice. Muftija, koji dominira kroz cijeli članak, izjavljuje: «Ugljaninovi ljudi htjeli su upasti u Mešihat, dovesti svoje ljude; Ugljaninova vizija instaliranja potpunog jednonumlja na

Sandžaku najviše odgovara dijelu vlasti u Beogradu koji nema prijateljski odnos prema Sandžaku“.

Sandžak, odnosno izjave zvaničnika iz ove regije, u fokusu su bile još mnogo prije pomenutog incidenta. U dugoj polovini avgusta, stiže nam vijest da su Sandžaklije za život u jednoj državi. Zanimljivo je da vijest objavljuju samo Dnevni List i Oslobođenje, ne i Dnevni avaz koji potom najviše pažnje posvećuje Sandžačkim incidentima. Prvo Dnevni list, 21. avgusta na 6. strani, prenosi saopštenje Narodnog pokreta Sandžak u kojoj se ističe kako su Sandžaklije za jednu državu, da bi istog dana Oslobođenje prenijelo da Narodni pokret Sandžaka «Ne priznaje granicu između Srbije i Crne Gore» (11. strana), navodeći predsjednika Narodnog pokreta koji je za podgorički list «Dan» rekao njegova organizacija ne priznaje granicu. «Najbolje bi bilo da građani Srbi i Bošnjaci i ostali narodi odluče s kim će da ostanu, kao i to da li bi Sandžak bio federalna jedinica ili autonomna oblast“.

Ostale teme

Hoće li Tuđman ili neće dobiti trg u Zagrebu, i kakve se sve zanimljivosti i kontroverze vezuju za nekadašnjeg hrvatskog predsjednika, tema su Dnevnog Avaza (13.9., strana 12 – «Tuđman želio stvoriti veliku, veliku hrvatsku», izjava je to Pitera Galbrajta koji je počeo svoje svjedočenje u Hagu), kao i Oslobođenja (22.8, prenešeno iz Jutanjeg lista – «Tuđmanu na jesen trg u Zagrebu», 24.8, strana 27 – «Uguravanje Franceka» prenešeno iz Večenjeg lista, 12.9., u rubrici Štampa Tisak Press istoga dana. Oslobođenje takođe prenosi tekst iz Jutarnjeg lista: «Zašto Franju Tuđmana ne treba zaboraviti». Riječ je o komentaru Snježane Pavić u kojem se ne veliča lik i dijelo «oca hrvatske nacije», što bi se moglo zaključiti po naslovu, već se govori o tome da Tuđmana ne smijemo zaboraviti zbog ratnih zločina i hrvatske politike u BiH za vrijeme njegove vlasti.

O ukidanju ulice Zorana Đinđića i imenovanje ulice Miloševiću pišu Avaz (30. avgust, 22. strana) i Dnevni list (31. avgust, strana 11). O Ivani Dulić Marković, podpredsjednici Vlade Srbije čije su hrvatsko porijeklo prozivali srpski ultra-nacionalisti nazivajući je «ustašom», pisali su Dnevni list (11.9, strana 10 - Dulić Marković, **jedina Hrvatica u srbijanskoj vladi** izabrana je za zamjenicu predsjednika stranke G17 plus), i Oslobođenje (17.8., komentar – «Balkansko đubrivo» Edina Krehića o Ivani Dulić Marković i činjenici da nazivanje «ustašom» nije govor mržnje u Srbiji. Komentar je reakcija na presudu Leskovačkog suda po kojoj nazivanje Dulićeve «ustašom» nije krivično djelo; 18.8., «Nazivanje ustašom nije širenje mržnje u Srbiji», prenešeno iz Danasa koji ironizira odluku suda u Leskovcu).

Dolazak kontraverznog francuskog desničara Le Pena u Vršac propratilo je Oslobođenje od 22. avgusta, sa dva teksta, na 12. i 26. strani. Jedan tekst je prenešen i nepotpisan, dok u drugom dopisnik Oslobođenja piše o skandalu i reakcijama koje je Le Pen izazvao pojavivši se na otvaranju sportske utrke, što je iskoristio za promociju svojih ideja. Dnevni list, 5. septembra, na strani 41, veći prostor posvjećuje događajima koji su i u Hrvatskoj dobro praćene. Primjerice, rubrika Sport cijelu stranicu posvećuje izgonu Srne, Olića i Balabana iz fudbalske reprezentacije Hrvatske: «Zbog noćarenja trajni izgon iz reprezentacije» (5.9. str. 41). U idućem broju nastavlja se ta tema u članku pod naslovom «Narodnjaci bacili u drugi plan Rusiju». Ovako sročeni naslov je činjenica da su tri poznata fudbalera napustili karantin

kako bi otišli u noćni klub gdje se svira narodna muzika. Vijest objavljuje i Avaz (5.9., str. 23).

Kako se ponudeni sadržaji tretiraju i obrađuju

Statistika pokazuje da je veliki broj objavljenih tekstova, u sva tri lista, prenešen iz drugih medija, uglavnom iz dnevnih listova susjeda. Najviše je tekstova prenelo Oslobođenje – 77, Dnevni avaz je preneo ukupno 59 tekstova, dok se u Dnevnom listu pojavljuje ukupno 29 tekstova prenešenih iz drugih medija. „Dnevni avaz“ ima stalnu rubriku „Šta kažu poznati“ u kojoj prenosi izjave poznatih ličnosti iz regiona; pretežno su to ljudi iz svijeta kulture, kao i rubriku «Kiosk» u kojoj sa vremena na vrijeme prenosi tekstove iz regiona, dok Oslobođenje ima rubriku Tisak, Štampa, Pres, u koju pretežno svrstava tekstove iz štampe susjednih zemalja. Dnevni list gotovo nikad ne prenosi vijesti iz regiona u rubrici svijet, nego ih stavlja u ostale rubrike.

Deficit autorskih analitičkih tekstova je evidentan, sa izuzetkom komentara koje povremeno objavljuje Oslobođenje, ili ih prenosi iz drugih medija koji su ideološki oprečni, poput Politike i Danas iz Srbije. Međutim, oba lista, očigledno imaju jasne komentare koje su Oslobođenju odličan nadomjestak u tretiranju (i shvaćanju) događaja u Srbiji.

Nekim važnim stvarima posvećeno je neshvatljivo malo pažnje. „Avaz“ od 22. avgusta u dijelu koji pokriva dešavanja na Sarajevo film festivalu, jako malo mjesto posvjećuje filmu „Vukovar – finalni rez“, hrvatsko-srpske produkcije, koji je na kraju i nagrađen kao najbolji dokumentarac.

Također, prostor se dijeli nesrazmjerno. Na primjer vijesti iz crne hronike dobijaju nekad i po cijelu stranu i obaveznu sliku sa krvlju i patnjom, dok neke značajnije teme završavaju na nivou obične vijesti, nerijetko prenijete iz drugih medija ili agencija. Na primjer Dnevni list prenosi da je «Josip Jović kažnjen sa 20.000 eura» na strani 8, broja od 31. avgusta (izvor HINA), i to u veoma kratkim crtama, ali se ne bavi detaljno problematikom i sustinom te kazne, koja je svakako zanimljiva i zahtjeva siru debatu.

Najviše prostora i veliku pažnju zaokupljaju ljudske tragedije i nesreće, i senzacije, što je ilustrovano u posljednjem dijelu.

Da li je prisutan govor mržnje

Govora mržnje, odnosno njegovog eksplicitnog pojavljivanja, nema. Nisu zabilježeni niti uvredljivi, i po druge narode neugodni naslovi i konotacije, sa izuzetkom Avaza koji javlja: «Koštunica: Srpska truba prešla je Drinu», što ima određenu konotaciju, iako se u tekstu kasnije vidi da se radi o otvaranju Sabora u Guči na kojem se, uz premijera Srbije Koštunicu koji je otvorio Sabor, pojavio i premijer Republike Srpske Milorad Dodik. Prilikom otvaranja Sabora, Koštunica je, između ostalog, istakao podatak da se u Banja Luci već četiri godine za redom održava Sabor «Srpska truba», na kojem nastupaju trubači iz Srbije, što je Avaz iskoristio da stavi za naslov i učini ga vrlo intrigantnim. (Avaz, 4. septembar). Pažnju privlače i naslovi «Srbija kao azil za zločince» (Oslobođenje, 21.8. strana 6), ili «Projekat o Velikoj

Srbiji je poražen – san nije», što je naslov pomenutog intervjua sa Azemom Vlasijem, na osnovu kojeg se zaključuje da i današnja vlast u Srbiji dijeli iste ideološke poglede kao ona u doba Miloševića (Oslobođenje, 2.9). Ima nekoliko tekstova u kojima provijava otklon novinara ka jednoj od strana, što u kontekstu novinarskog priloga daje pomalo negativan ton. Jedan od primjera tekstova i naslovnih blokova gdje se izvučeno iz konteksta može govoriti o «skrivenoj namjeri» novinara da diskredituje jednu stranu jeste već pomenuti intervju sa Milom Đukanovićem, objavljen u Avazu, nakon izborne pobjede u Crnoj Gori. U ovom, slučaju se, prije svega, misli na već opisani podnaslov «kako je Crna Gora kažnjena zbog zajednice sa Srbijom», gdje objašnjenje nalazimo tek čitajući tekst.

Dnevni list od 27. avgusta, ne propušta prenijeti da su u Dardi «ZBOG NARODNJAKA UČESTALIJI MEĐUNARODNI INCIDENTI». Tekst objavljen na 44. stranici svojim naslovom implicira da su oni koji slušaju narodnu muziku glavni uzrok nevolja, i da bi nakon njihovog uklanjanja sve bilo u redu. Stavljajući ovo u širi kontekst, poznavajući situaciju u Dardi i Baranji generalno gdje još uvijek živi znatan procenat Srba, ali i činjenicu da se narodnjačke pjesme pretežno smatraju za srpski proizvod, naslov se može i drugačije intepretirati. No, u samom tekstu autor se ograđuje od bilo kakvih povezivanja i napada na Srbe, tako da je gore pomenuto zapažanje uglavnom reakcija autora naspram naslova i onoga što se može tumačiti među redovima.

U nekoliko navrata dopisnik Oslobođenja iz Beograda, Branislav Boškov, dozvoljava sebi slobodu komentara, što je njegovo legitimno pravo kao komentatora, i poredi metode sadašnjih srpskih vlasti sa onima koje je koristio Milošević, i to u kontekstu pregovora oko budućeg statusa Kosova. Tako u komentaru naslovljenom «*Slatki život na Kosovu*», od 29. avgusta, Boškov prati reakcije zvaničnog Beograda na incident u Kosovskoj Mitrovici, kada su na srpski kafić bačene bombe. «U mnoštvu zvaničnih osuda iz Beograda incident je okarakterisan kao *teroristički akt*», piše Boškov, «kojim su, budimo precizni, kako to kažu u Vladi Srbije, *albanski separatisti pokazali kako su shvatili izjavu Martija Ahtisarija*». Terminologija koju navodi Boškov, teroristi i albanski separatisti, iskovana je i mnogo puta korištena u doba Miloševića, kojem je, kako dalje Boškov navodi, «baš Ahtisari 1999. godine uručio ultimatum NATO-a i tako izdejtvoovao potpisivanje Kumanovskog sporazuma, kojim je okončan sukob na Kosovu». Generalno gledajući, vijesti iz Srbije Boškov prenosi korektno, uz sasvim prihvatljivi uklon i angažman u svojim tekstovima.

Ako govora mržnja i kršenja etičkih principa nije bilo eksplicitno u tri analizirana dnevna lista, o toj tematici se u njima bar pisalo, i to na primjeru medijskih kuća iz susjedstva. Primjer je komentar o suspenziji novinara RTS-a Duška Koraća koji je vrijeđao atletičarke tokom prijenosa Evropskog prvenstva. „Pa pogledajte ovu djevojčicu, ona bi se mogla baviti i drugim zanimanjima“, „Zapamtite ovo lice i tijelo“, neki su od Koraćevih komentara koje prenosi „Avaz“ od 17. avgusta, na stranici 24.

Kako se primjenjuju profesionalni standardi

Statistika za sva tri lista pokazuje da je veliki broj objavljenih tekstova o događanjima u susjedstvu – nepotpisan. Od ukupno 441 objavljenog teksta, u Dnevnom listu je 231 nepotpisan. Dnevni Avaz je objavio 217 tekstova, 168 je bez potpisa autora, dok je nepotpisanih tekstova u Oslobođenju 163, od 294 objavljenog. Očigledno je i da je veliki broj nepotpisanih tekstova u potpunosti prenešen iz različitih dnevnih izdanja u Hrvatskoj i Srbiji i

nešto manje iz crnogorske štampe. Ako gledamo primjere kada je izvor naveden, Oslobođenje je prenijelo 77 tekstova, Avaz 59, a Dnevni list 29. U velikom broju slučajeva izvor, odakle je tekst prenešen, nije naveden. Nenavođenjem izvora, odnosno medija iz kojeg su tekstovi prenešeni, svakako se krše profesionalni standardi, i ovaj trend je veoma raširen u sva tri analizirana lista, u čemu prednjače «Dnevni list» a sledi ga «Dnevni avaz». Sa druge strane, Oslobođenje ima svoje dopisnike i iz Beograda (Boškov) i iz Zagreba (Zadravec), i zbog toga je puno tekstova potpisano punim imenom i prezimenom, dok su inicijali najčešći u sportu.

Veliki broj objavljenih tekstova su takozvani «hibridi», smješteni u rubriku ostalo. Takvi su tekstovi obično duži od vijesti, čak i od izvještaja, a nisu analitički, niti su feljtoni ili intervjui, i nerijetko sadrže elemente više novinarskih formi. Oslobođenje prednjači sa takvim tekstovima, ukupno ih je objavilo 53, Dnevni list 22, a Dnevni avaz 15.

Kod Dnevnog lista, očito manjka saradnje među rubrikama. U broju od 1. septembra, na 30. stranici, u rubrici Koktel, objavljena je vijest «Public Enemy u Zagrebu», na idućoj stranici opet tekst istog naslova, sa nešto drugačijim sadržajem. Prva je vijest potpisana, dok druga nije. Takođe, 1.9, na strani 6, vijest prenešena iz Blica da Tadić treba ići u posjet Washingtonu, a u sutrašnjem broju, opet je objavljena ista vijest istog sadržaja, sa tim da je kao izvor korišteno saopštenje Vlade Srbije. Stvara se utisak da se u Dnevnom listu vijesti slažu bez ikakve hijerarhije i kriterija. Takođe, 12. septembra, Oslobođenje donosi vijest iz vaterpola mimo sportske rubrike: «Srbija prvak Evrope», što bi bilo sasvim razumljivo da ista vijest nije objavljena već u prilogu Sport. Dakle, ovdje je na djelu popunjavanje ili «krpljenje» prostora, ili jednostavno omaška novinara.

Pored komentara, koji nisu mnogo odskakali od profesionalnih principa novinarstva (osim pomenute dvije situacije iz Oslobođenja), u nekoliko navrata zabeležen je komentatorski stav novinara u informativnom članku. Tako, u tekstu naslovljenom «Osveta HDZ-a zbog gubitka vlasti» (Oslobođenje, rubrika Svijet, 13.9, strana 10), dopisnik Darjan Zadravec tekst počinje kako HDZ ne može prežaliti što je u travnju ove godine poražen od strane SDP-a, a nova se vlast, kaže novinar, suočava sa bojkotom Sanaderove Vlade, što je prozuročilo bankrot županije, blokadu računa i štrajk službenika. Negativan uklon novinara, koji ima komentatorski stav u informativnom članku vidi se i iz slijedeće rečenice u kojoj kaže da je prijašnji župan, (inače HDZ-ovac) «iza sebe ostavio finansijski poharanu županiju zaduživši je na sve strane, pa nije isključeno kako se i osobno 'omastio'».

Da li se i kako vrši selekcija informacija

U skladu sa uređivačkom politikom svaki od analiziranih listova pažnju posvjećuje posebnim temama. Dnevni list je šampion u izvještavanju iz Hrvatske, što smo već pokazali na početku. Avaz i Oslobođenje najviše su pisali o temama iz Haga i o kriminalu. Ono što je svim novinama zajedničko, jeste primamljivost pojava koje su društvu devijantne, senzacionalne, skandalozne, ne mareći što mogu proizvesti i negativan «feedback» kao i uzburkavanje strasti. Od običnih zanimljivosti, poput toga da se traže prevodioci sa srpskog na bošnjački i crnogorski jezik (Avaz, 20. avgust, 6 strana, Dnevni list, 20. avgust), ili feljtona o tome kako «duh Titove ljubavnice plaši Beograd i kako članove obitelji Karađorđević danima plaše avetinjski krici u Belom dvoru», (Dnevni list, 27. avgust, Dodatak Revija - iako je tekst potpisan navodi se Kurir kao izvor), do vijesti čije su glavne odrednice - crna hronika, devijantnost, senzacionalizam, skandal, i estrada.

Da **crna hronika** prodaje novine i povećava tiraž, svjesni su urednici analiziranih listova tako da su vijesti iz susjedstva izuzetno zastupljene u ovoj rubrici. Dnevni avaz prenosi – «Čedomorstvo kod Omiša: U vrećici na dnu mora nađen leš novorođenčeta», nema izvora (10.9.), «Motociklisti poginuli u isto vrijeme u Zagrebu i u Rijeci», hronika, pomalo i senzacija (11.9.). Kada je Dnevni list u pitanju, rijetko se u Crnoj hronici prenose vijesti iz Srbije, no ima iznimaka, 31.8. – «Gnusan čin kod Zrenjanina: Pretukli i silovali ženu pred majkom i sinom». Dotle je hronika Dnevnog lista prepuna vijesti iz Hrvatske, koje su mahom izvještaji sa redovitih press konferencija gradskih policijskih stanica. Primjerice, «Dječak opljačkao parking automate», «Kirurg još četiri puta primio mito», «Sutkinja u Zagrebu lažirala presude zbog kockarskih dugova», i sve je objavljeno 1.9., na strani 41. To su vijesti koje bi se našle na stranicama crne hronike svih hrvatskih novina, i uglavnom su lokalnog karaktera. Dešava se da Dnevni list cijelu jednu stranicu iskoristi za vijesti iz crne hronike.

Društvene devijantnosti nešto su između hronike i senzacije, a odnose se uglavnom na kriminal, poremećene ljudske odnose i nerijetko bizarnosti. «U Karlovcu sve više beba crne kože: Američki vojnici ne žele priznati djecu», izvor Večernji list (Avaz 2.9., strana 9), «Zagreb: silovao 18-godišnju radnicu pa joj dao otkaz» (Avaz, 12.9, strana 22), «Srećko Jurdana pretukao ženu i sina» (Avaz, 13.9, strana 24), «Mrtvo novorođenče, beba rođena živa pa ugušena», senzacionalistički naslov, nema izvora (Dnevni list, 10.9, strana 44).

Analizirane novine obiluju senzacionalizmom. «Gole Španjolke međusobno razmjenjivale nježnosti na plaži u Splitu» (Avaz, 6.9, strana 25), «Luksuz i za pokojnika», o sajmu pogrebne opreme u Osijeku, izvor 24 sata – «najskuplji je masivni crni lakirani lijes s ljubičastom posteljinom od 10.000 kuna u kakvom je sahranjen i pokojni hrvatski predsjednik Franjo Tuđman» (Avaz, 10. 9, strana 6), «Vrhunac pijanstva na proslavi kod Bjelovara: Prijatelju progutao listić vrijedan 50.000 kuna», izvor 24 sata, «Ispovijest Zagrepčanina oboljelog od apne: Noću nisam spavao gotovo dvije godine» nema izvora (Avaz, 10.9.).

U izvještavanju ne manjka senzacionalizma izazvanog raznim skandalima poput onoga kada je voditeljica iz Beograda bila napušena (drogirana) tokom vođenja emisije «Dan» - o tome pišu Dnevni list (2.9., poslednja strana) i Avaz (2.9., rubrika Mozaik). «Srbi se protive Papinu dolasku», prenosi Dnevni list (20. avgust, na 2 strani). «Maloljetnice u Srbiji sve češće ostaju u drugom stanju: Iz školske klupe na abortus», prenosi Avaz, od 17. avgusta, na 24. stranici. «Srbija: Grupni sex na generalnoj probi Big brothera», nema izvora, (Avaz, 2. 9, strana 21), «Odbili pustiti slijepca sa psom vodičem u voz» (Dnevni list, 28. i 29. avgusta).

Bilježimo i zanimljive vijesti sa estrade. Čitamo tako da Lepa Brena namjerava zakupiti otok Sestrice na 99 godine što prenosi svo troje novina (Avaz, 12.9, strana 22, Oslobođenje 13.9, strana 41, Dnevni list 12.9). Dnevni list izvještava sa vjenčanja Ive Majoli: «Svadba od milijun kuna», poslednja strana, 10. septembar. Dan kasnije (11.9.), i Oslobođenje prenosi istu vijest. Jedan od pozitivnih tekstova jeste najava koncerta beogradskih Partibrejkersa u Mostaru, koju 26. avgusta na 43. strani objavljuje Dnevni list pod naslovom: «Godine im ne mogu ništa».

STATISTIKA

OSLOBOĐENJE

Srbija ukupno tekstova 154, Hrvatska 115, Crna gora 25, **ukupno 294**

Subjekt Tema:

Međunarodna konferencija 7
Bilateralni susreti 13
Ljudska prava, etnički odnosi, manjine 27
Kriminal 24
Hag, ratni zločini 45
Ekonomija 24
Sport 46
Kultura 25
Ostalo 60

Novinarska forma:

Vijest 74
Izveštaj 50
Saopštenje 5
Komentar 25
Intervju 4
Reportaža 5
Dosije, feljton 1
Prenešeno iz drugih medija 77
Ostalo 53

Autor priloga:

Ime i prezime: 97
Inicijali: 21
Agencija 13
Nepotpisano 163

Uklon novinara i sadržaj teksta:

Neutralan uklon, pozitivan sadržaj 25
Neutralan uklon, negativan sadržaj 78
Neutralan uklon, neutralan sadržaj 74
Negativan uklon, negativan sadržaj 12
Negativan uklon, pozitivan sadržaj 1
Pozitivan uklon, negativan sadržaj 16
Pozitivan uklon, pozitivan sadržaj 16
Negativan uklon, neutralan sadržaj 4
Pozitivan uklon, neutralan sadržaj 1

DNEVNI LIST

Srbija ukupno tekstova 92 , Hrvatska 318 , Crna gora 31, **ukupno 441**

Subjekt Tema:

Međunarodna konferencija 9
Bilateralni susreti 22
Ljudska prava, etnički odnosi, manjine 25
Kriminal 80
Hag, ratni zločini 40
Ekonomija 41
Sport 31
Kultura 42
Ostalo 147

Novinarska forma:

Vijest 295
Izvještaj 79
Saopštenje 4
Komentar 1
Intervju 2
Reportaža 7
Dosije, feljton 2
Preneseno iz drugih medija 29
Ostalo 22

Autor priloga:

Ime i prezime: 25
Inicijali: 53
Agencija 132
Nepotpisano 231

Uklon novinara i sadržaj teksta:

Neutralan uklon, pozitivan sadržaj 87
Neutralan uklon, negativan sadržaj 167
Neutralan uklon, neutralan sadržaj 152
Negativan uklon, negativan sadržaj 14
Negativan uklon, pozitivan sadržaj 0
Negativan uklon, neutralan sadržaj 0
Pozitivan uklon, negativan sadržaj 2
Pozitivan uklon, pozitivan sadržaj 19
Pozitivan uklon, neutralan sadržaj 0

DNEVNI AVAZ

Srbija ukupno tekstova 89, Hrvatska 86 , Crna gora 42, **ukupno 217**

Subjekt Tema:

Međunarodna konferencija 3
Bilateralni susreti 12
Ljudska prava, etnički odnosi, manjine 17
Kriminal 25
Hag, ratni zločini 24
Ekonomija 8
Sport 12
Kultura 32
Ostalo 77

Novinarska forma:

Vijest 74
Izveštaj 53
Saopštenje 2
Komentar 7
Intervju 5
Reportaža 2
Dosije, feljton
Preneseno iz drugih medija 59
Ostalo 15

Autor priloga:

Ime i prezime: 20
Inicijali: 22
Agencija: 7
Nepotpisano: 168

Uklon novinara i sadržaj teksta:

Neutralan uklon, pozitivan sadržaj 18
Neutralan uklon, negativan sadržaj 73
Neutralan uklon, neutralan sadržaj 94
Negativan uklon, negativan sadržaj 11
Negativan uklon, pozitivan sadržaj 1
Negativan uklon, neutralan sadržaj 2
Pozitivan uklon, negativan sadržaj 5
Pozitivan uklon, pozitivan sadržaj 13
Pozitivan uklon, neutralan sadržaj 0

Hrvatska

I UVOD - PRISTUPNE METODOLOŠKE NAPOMENE

U okviru realizacije monitoring projekta "Susjedi o susjedima", čiji je cilj bio utvrditi relevantna obilježja dominantne medijske slike koja se o susjednim državama Bosna i Hercegovini, Crna Gora te Srbija posreduje kroz glavne pisane medije, u Hrvatskoj su u razdoblju 17.8 do 13.9 2006. monitorirana tri najtiražnija dnevna lista: "Večernji list", "Jutarnji list" i "Slobodna Dalmacija".

Osnovni indikatori koji su bili predmet ovog monitoringa bile su teme, orijentacija prema temama (sadržajna i profesionalna) te novinarska forma u kojoj su teme obrađene. Važno je naglasiti da su predmet monitoringa bili tekstovi o susjednim zemljama (Bosna i Hercegovina, Crna Gora i Srbija), a ne tekstovi npr. o Srbima u Hrvatskoj ili hrvatskoj politici prema BiH ili o hrvatskim pogledima na budućnost Crne Gore kao samostalne države (navodimo ovo samo ilustracije radi).

Tiraž je bio isključivi kriterij odabira listova koji ulaze u monitoring tako da neki drugi kriteriji kao što je profil lista ili pak regionalna komponenta nisu igrali ulogu. Inače u hrvatskom medijskom prostoru teško je govoriti o izraženijoj sadržajnoj ili političkoj profilaciji i orijentaciji (diferencijaciji) glavnih dnevnih listova što bi u ovoj analizi moglo funkcionirati kao neka posebna varijabla koja bi se "testirala" prema određenim sadržajima, a i za takav pristup trebalo bi znatno kompleksnije i dugotrajnije istraživanje. Određene specifičnosti, naravno, postoje i pokazuju se ali tek bi kompleksnije istraživanje moglo objektivnije pokazati u kojoj mjeri i na koji način one u dnevnom tisku zaista determiniraju pojedine sadržaje (pa tako i odnos prema susjednim zemljama) i pristup tim sadržajima.

Potencijalni utjecaj na sadržaje monitoringa naravno imaju specifična zbivanja u pojedinim zemljama (kako u susjednim zemljama koje su predmet analize, tako i u Hrvatskoj iz čije medijske perspektive se monitoring vrši) koja su objektivno ili stjecajem posebnih prilika mogli izazvati povećanu medijsku pažnju u ovom razdoblju i utjecati na pokazatelje monitoringa.

U ovom kontekstu nužno je napomenuti da su se u razdoblju monitoringa u Crnoj Gori održavali parlamentarni izbori (10. rujna), a da je u BiH od 1. rujna službeno počela predizborna kampanja za opće izbore u toj zemlji zakazane za 1. listopada. Također u periodu monitoringa u Sarajevu je održavan Sarajevski filmski festival za koji će se pokazati da je pobudio značajnu medijsku pažnju u Hrvatskoj te da je imao određenog utjecaja na rezultate monitoringa.

Takvih zbivanja specifične težine u promatranom razdoblju nije bilo u Srbiji. Također ni u Hrvatskoj kao zemlji, čiji je medijski prostor bio predmet opservacije nije bilo posebnih događanja za koja bi mogli eventualno reći da su mogli uticati na pojačani interes za susjedne zemlje uopće. Naravno, može se napomenuti da je monitoring vršen djelimično u ljetnom razdoblju (medijski period "kiselih krastavaca") što po logici stvari može povećati interes i za teme koje rjeđe nalaze prostor u medijima.

Na kraju također treba napomenuti da su izabrane susjedne zemlje, zemlje tzv. konfliktnog polja te da je Srbija tretirana bez Kosova odnosno da u analizu nisu uključivani tekstovi o Kosovu (odnosno s Kosova) izuzev tekstova koji su govorili o odnosu Srbije i srpske politike prema Kosovu. U svakom slučaju pokazatelje (rezultate) ovog monitoringa treba shvatiti tek kao indikatore problema koji se istražuju.

II OSNOVNE KUMULATIVNE INFORMACIJE

Ukupno je u promatranom razdoblju u sva tri lista objavljeno 240 tekstova. Gledano po listovima najviše je tekstova objavljeno u Večernjem listu (98), zatim Jutarnjem listu (78) i najmanje u Slobodnoj Dalmaciji (64). Od toga najveći broj tekstova otpada na Srbiju (104 - 43,3 %) tek nešto manje na Bosnu i Hercegovinu (99- 41,3 %), a na Crnu Goru otpada samo 37 tekstova ili 15,4 %.

Najučestalija tema o kojoj se pisalo u tri promatrana lista su "ratni zločini /haški tribunal" (53 teksta). Na drugom mjestu su tekstovi u rubrici "ostalo" (47) koji se u najvećoj mjeri odnose na izborne tekstove o Crnoj Gori, a manjim djelom na bizarnosti i estradu iz susjednih zemalja. Na trećem mjestu po učestalosti je "ekonomija" (34) dok četvrto i peto mjesto "ravnopravno" dijele teme "kulture" te "kriminal i druge devijantne pojave". Zatim, ali već osjetno manje, dolaze teme "tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina" (22) i "sporta" (18) dok su teme "bilateralni susreti" (3) i "međunarodne konferencije" (1) marginalno zastupljene a teme "nevladinih udruženja" (civilno društvo) uopće nema.

Gledano po zemljama teme negativnog konteksta poput ratnih zločina ili kriminala najviše se odnose na Srbiju (44) pa potom Bosnu i Hercegovinu (36) dok su gotovo zanemarljivo prisutni u tekstovima o Crnoj Gori (4). Što se tiče odnosa odnosno orijentacije prema obrađivanim temama još su uvijek najbrojniji tekstovi s negativnim sadržajem. Takvih je ukupno 116, s pozitivnim sadržajem je njih 97, a s neutralnim su 24 teksta.

Što se pak tiče profesionalnog odnosa prema obrađenim temama preteže neutralan, objektivan stav novinara. Tekstove koje obilježava neutralan stav/uklon /odnos novinara ima 190 od ukupno 240 tekstova ili gotovo 80 posto. Ostali su gotovo ravnopravno raspoređeni između negativnog i pozitivnog odnosa novinara prema tretiranim temama (27 naprema 23).

Kada su u pitanju novinarske forme dominiraju izvještaji (123) i vijesti (63) dok su ostale zahtjevnije forme poput reportaža, komentara, intervjua prilično rijetko zastupljeni. Što se pak tiče autora odnosno izvora, najbrojnija je kategorija tekstova potpisana punim imenom i prezimenom (139), a na drugom mjestu, ali osjetno manje su agencijski tekstovi (56).

III PREGLED PREMA LISTOVIMA

1. Večernji list

Među monitoriranim dnevnicima najtiražniji hrvatski dnevnik Večernji list objavio je najveći broj tekstova o susjednim državama. Od ukupno 240 tekstova Večernji list objavio je njih 98

ili 40 % (o Bosni i Hercegovini 52, o Crnoj Gori 12 , te o Srbiji 34). Istina, 16 od tih 98 tekstova objavljeni su u posebnom tjednom poslovnom dodatku Večernjeg lista (MANAGER.HR) ali i bez tekstova iz tog poslovnog dodatka Večernji list bi među promatranim dnevnicima imao najviše objavljenih tekstova o susjednim zemljama .

Gledano po zemljama Večernji list najviše prostora posvećuje Bosni i Hercegovini o kojoj je objavio 52 teksta (više od polovine svih tekstova koje je o susjednim državama objavio on sam i više od polovine svih tekstova koje su o Bosni i Hercegovini objavili svi monitorirani listovi). U usporedbi s drugim listovima Večernji list objavio je manje tekstova o Srbiji nego što je to slučaj s Jutarnjim listom, te manje tekstova o Crnoj Gori nego li što je to slučaj s Slobodnom Dalmacijom.

Što se tiče tema uvjetno bi se moglo reći da je broj tema koji potencijalno naginju tzv. negativnom, konfliktnom medijskom polju (ratni zločini odnosno haški tribunal , kriminal i druge devijantne pojave te ljudska prava , međuetnički odnosi i prava nacionalnih manjina) zastupljen gotovo ravnopravno kao i teme koje potencijalno naginju pozitivnom medijskom polju (ekonomija, kultura, sport, bilateralni susreti). Na prvi skupinu otpada 46 a u drugu 52 teksta od ukupno njih 98.

Teme poput nevladinog sektora (udruge) uopće se ne pojavljuju. Potpuno su i sporadične teme međunarodnih konferencija ili bilateralnih susreta (čije je pojavljivanje objektivno uvjetovano - samim događajima), a faktički se može reći da su i vrlo rijetke teme sporta, kulture pa i ekonomije.

Pojedinačno gledano, ipak, najčešća tema kada se piše o Bosni i Hercegovini jeste tema ratnih zločina odnosno haškog Tribunala, a na trećem mjestu po učestalosti u obadvije zemlje jeste tema "kriminal i druge devijantne pojave". Na drugom mjestu je "ekonomija". Međutim treba uzeti u obzir činjenicu da je većina ekonomskih tema iz posebnog poslovnog tjednog dodatka ovog lista. Na teme negativnog odnosno konfliktnog medijskog polja među tekstovima o Bosni i Hercegovini otpada više od polovine, a među tekstovima o Srbiji tek nešto manje od polovine. Što se pak tiče Crne Gore, teme negativnog odnosno konfliktnog polja neusporedivo su manje zastupljene (3 od 12), a kada se izuzmu ekonomske teme, koje su sve objavljene u posebnom poslovnom dodatku, relativno najviše tekstova o Crnoj Gori odnosio se na održane izbore.

Nešto veći broj tema iz kulture u tekstovima o Bosni i Hercegovini bio je uvjetovan zbivanjima oko Sarajevskog filmskog festivala koji se odvijao u vrijeme monitoringa (u isto vrijeme iz Srbije ima samo jedan tematski tekst iz kulture, a iz Crne Gore nijedan) dok bi broj tekstova iz ekonomije, kada isključimo posebni tjedni poslovni dodatak MANAGER, također bio minimalan (iz BiH 3, iz Crne Gore nijedan, a iz Srbije 2).

Kada je riječ o temama interesantno je upozoriti da je tema izbora u BiH faktički potpuno zanemarena u Večernjem listu (kao i u ostala dva promatrana dnevnika) iako je službena izborna kampanja startala već 01.09. i iako bi bilo realno očekivati da s obzirom na hrvatski nacionalni korpus u BiH hrvatski mediji pokažu znatno veći interes.

Što se pak tiče odnosa odnosno orijentacije prema temama u sadržajnom smislu, u tekstovima o Bosni i Hercegovini te o Srbiji prevladavaju negativni sadržaji. Od 52 teksta o BiH

negativnim sadržajima bavi se njih 27 ili više od polovine, dok je od 34 objavljena teksta o Srbiji onih s negativnim predznakom 21 ili skoro dvije trećine što potvrđuje da još uvijek u medijskom tretiranju ove dvije države prevladava negativno odnosno konfliktno medijsko polje. Međutim, činjenica da tekstovi s negativnim sadržajem još uvijek prevladavaju ne znači i da su izrazito dominantni jer ipak među 52 teksta o BiH, 22 teksta su s pozitivnim sadržajem, a od 34 teksta o Srbiji to je slučaj s njih 10 ili faktički svaki treći tekst o Srbiji bavi se nekim pozitivnim sadržajem.

Kada su u pitanju tekstovi o Crnoj Gori situacija je obrnuta. Tekstovi s negativnim sadržajem su u izrazitoj manjini, a prevladavaju oni s pozitivnom sadržajnom orijentacijom što se može pripisati činjenici da su izbori u Crnoj Gori tretirani u pozitivnom svjetlu kao doprinos stabilizaciji nedavno osamostaljene države i njenom daljnjem približavanju Europi.

Kada je u pitanju novinarski profesionalni odnos prema tekstovima može se konstatirati da se u pravilu radi o neutralnom, dakle objektivnom pristupu u odnosu na teme u sve tri zemlje. Neutralan, objektivan pristup novinara obrađenim temama izrazito je dominantan u tekstovima o Srbiji i negativan odnos novinara prema obrađivanim temama javlja se vrlo marginalno. Međutim, u tekstovima o BiH (pa donekle i Crnoj Gori, ali koja je zastupljena sa malim brojem tekstova pa nije toliko relevantna) taj negativan stav odnosno negativan odnos novinara prema pojedinim temama o kojima se piše, nešto izraženiji i javlja se u svakom četvrtom tekstu. Takav negativan pristup javlja u pravilu u sređivanju nekih starih "ratnih računa". U tekstovima o BiH to se prvenstveno odnosi na tekstove koji su tretirali spornu snimku koja navodno tereti zapovjednika Armije BiH Atifa Dudakovića za ratne zločine. U tim se tekstovima unparijed presuđuje generalu Dudakoviću ("Steže se obruč oko Dudakovića" od 20.08. s nadnaslovom "Nakon požurivanja SAD-a general Armije BiH teško će izbjeći optužnicu») ili se pak problem navedene snimke "dopunjuje" anterfileima koji govore o najgnusnijim zločinima ali bez provjere izvora (tekst "Ubij, kolji, siluj sve što se miče" od 7.9. s anterfileom "Zarobljeniku pilio vrat pa odrubio glavu"). Tu su i tekstovi koji stalno insinuiraju infiltraciju Al'Qa'ide u BiH: "Bin Ladenovi pomagači s putovnicom BiH" od 06.09. ili npr. "Prijetnja novačenja domaćih muslimana" od 10.09. (nadnaslov : BOSNA I HERCEGOVINA: Bivši vojnici Armije BiH u vezi s Al-Qa'idom).

Među novinarskim formama u tekstovima o sve tri susjedne države najbrojniji su izvještaji, a zatim vijesti. Zahtjevnije i složenije novinarske forme poput komentara, reportaža, intervjua u tekstovima o Srbiji ili Crnoj Gori faktički se i ne javljaju dok su u tekstovima o BiH nešto prisutniji, ali ipak marginalni u odnosu na dominirajuće izvještaje i vijesti.

Što se pak tiče autora odnosno izvora tekstova prevladavaju novinari potpisani punim imenom i prezimenom (to je slučaj s 36 teksta o BiH, 14 o Srbiji i svih 12 o Crnoj Gori) dok su agencijske vijesti neuporedivo manje prisutne (5 o BiH, a 7 o Srbiji).

U pogledu učestalosti objavljivanja priloga gotovo da nema dana bez nekog priloga iz BiH i Srbije dok su objavljivani tekstovi o Crnoj Gori pretežno fokusirani oko izbora, što ukazuje da bi bez tih izbora prisutnost tekstova o Crnoj Gori bila marginalna.

2. Jutarnji list

Jutarnji list je od ukupno 240 monitoriranih tekstova u sva tri lista, objavio njih 78 ili 32,5 posto (o BiH 26, o Crnoj Gori 10 i o Srbiji 42). Ovaj dnevnik je od sva tri monitorirana lista objavio najviše tekstova o Srbiji (42 od 104), a najmanje Crnoj Gori (10 od 37).

Od tema koje dominiraju na prvom mjestu po učestalosti su teme ratnih zločina odnosno haškog tribunala. To je slučaj i s tekstovima iz Srbije i s tekstovima iz Bosne i Hercegovine, a izuzetak je i ovdje Crna Gora o kojoj dominiraju tekstovi u rubrici "ostalo", ali što se uglavnom odnosi na crnogorske parlamentarne izbore. Na drugom mjestu u tekstovima o Srbiji je i druga izrazito negativna tema "kriminal i druge devijantne pojave" dok je u tekstovima o BiH to "kultura" što je kao što smo već istakli uvjetovano činjenicom da se u monitoriranom periodu održavao Sarajevski filmski festival. Među tekstovima o Crnoj Gori i Srbiji ima tek jedan tekst koji se odnosi na kulturu. Među zanemarenim temama su nevladine organizacije (civilno društvo) ali npr i ekonomija (u tekstovima o BiH npr. uopće nema te teme). Potpuno sporadične teme su i bilateralni susreti ili međunarodne konferencije, ali to su teme, kao što smo već upozorili, objektivno zadate.

Ukupno uzevši može se konstatirati da u tekstovima o BiH te posebno o Srbiji još uvijek prevladavaju tekstovi negativnog odnosno konfliktnog medijskog polja jer ako se temama o ratnim zločinima te kriminalu i sl. pridoda i tematski sklop koji se odnosi na ljudska prava, međunacionalne odnose i prava nacionalnih manjina, koji potencijalno također nosi negativne naboje, na te teme otpada polovina tekstova koji su objavljeni o BiH (13 od 26), te kao i u Večernjem listu gotovo dvije trećine tekstova objavljenih o Srbiji (26 od 42). Izuzetak je, iz razloga koje smo već naveli, Crna Gora.

Kada se analizira odnos odnosno orijentacija prema temama, one potvrđuju da još uvijek u prvom redu u tekstovima o Srbiji prevladavaju negativni sadržaji (takvih je 28 od 42 teksta o Srbiji, dakle pune dvije trećine tekstova) te da tekstovi takvog tipa čine polovinu tekstova o Bosni i Hercegovini (13 od 26), pa ako se izuzmu tekstovi s neutralnim sadržajem, tekstovi s negativnim temama ipak prevladavaju, a onih s pozitivnim temama relativno je manje nego u Večernjem listu. Što se pak tiče Crne Gore, o njoj prevladava pozitivna medijska slika koja je kao što smo vidjeli bitno determinirana pozitivnim medijskim odnosom prema izborima u toj novonastaloj državi.

U pogledu novinarskog, profesionalnog odnosa prema tekstovima može se konstatirati da u Jutarnjem listu izrazito dominira neutralan, objektivan odnos novinara prema datim temama.

Što se tiče novinarskih formi najučestalija novinarska forma koje koristi Jutarnji list u pisanju o susjednim državama je izvještaj (15 od 26 u tekstovima o BiH , 6 od 10 u tekstovima o Crnoj Gori te 18 od 42 u tekstovima o Srbiji). Na drugom mjestu među korištenim novinarskim formama su vijesti, a sve druge forme su marginalno zastupljene (u tekstovima iz Srbije nešto se češće koristi prenošenje iz drugih medija, gotovo u pravilu pozivanjem na srpske medije).

Kada su u pitanju autori odnosno izvori tekstova prevladavaju novinari koji svoje priloge potpisuju punim imenom i prezimenom (takvih je više od polovine u tekstovima o sve tri

države) a na drugom su mjestu, ali gotovo upola manje, agencijski tekstovi (s izuzetkom Crne Gore).

Po učestalosti objavljivanja dani bez nekog teksta o Srbiji su izuzetno rijetki (od 28 monitoriranih dana samo u 5 slučajeva odnosno dana nije bilo ni jednog teksta o Srbiji) dok su "rupe " (periodi bez tekstova) kada je u pitanju BiH veće (ukupno 12 dana). Tekstovi o Crnoj Gori kao i u prethodnom slučaju pretežno su koncentrirani oko datuma održanih parlamentarnih izbora teme koja i prevladava u pisanju o Crnoj Gori.

3. Slobodna Dalmacija

Slobodna Dalmacija je promatrani dnevni list koji je objavio najmanje tekstova o susjednim državama koje su bile predmet ovog monitoringa. Od ukupno 240 objavljenih tekstova Slobodna Dalmacija je objavila njih 64 ili 26.6 % (o Bosni i Hercegovini 21, Crnoj Gori 15 te Srbiji 28). No taj odnos nije istoznačan prema svim promatranim susjednim zemljama, pa je tako Slobodna Dalmacija od sve tri novine objavila najveći broj tekstova o Crnoj Gori (od ukupno 37 tekstova o CG Slobodna je objavila 15 ili nešto više od 40 posto). Zanimljivo je da mjereno brojem objavljenih tekstova od tri monitorirana lista Slobodna Dalmacija najmanje pažnje posvećuje Bosni i Hercegovini iako ovaj dnevnik ima svoje BH izdanje kao i Večernji list. Također i dio geografskog područja na kojima kao dnevni list upravo dominira Slobodna Dalmacija (područje južne Dalmacije) u značajnoj mjeri je povezan s Bosnom i Hercegovinom (npr. luka Ploče , turizam, mostarsko područje) pa bi i to mogao biti razlog da se očekuje veća medijska pozornost prema toj susjednoj državi. Upravo taj geografski faktor mogao bi biti razlog (objašnjenje) zašto je Slobodna Dalmacija relativno više nego ostali monitorirani listovi posvetila pažnju Crnoj Gori (faktički je upravo Dalmacija, odnosno njeno najjužnije, dubrovačko područje dio Hrvatske koji graniči s Crnom Gorom) .

Kada su u pitanju teme koje dominiraju u Slobodnoj Dalmaciji može se generalno konstatirati da to nisu teme tzv. konfliktnog polja. Npr. na temu "ratni zločini/haški tribunal" kao najizrazitijeg predstavnika tog tematskog polja otpada tek oko 15 % (9 od 64) objavljenih tekstova. Tema "kriminal i druge devijantne pojave" faktički nisu ni zastupljene u tekstovima iz BiH i Crne Gore , ali su nešto naglašenije u tekstovima iz Srbije (6 od 28). Tema "ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina "koje kada je riječ o susjednim zemljama nose potencijalno negativan odnos također nisu značajnije prisutni (4 od 64) .

Ipak, stvari se mogu bolje sagledati promatrano po pojedinim zemljama. Iz Bosne i Hercegovine najučestalije teme odnose se na kulturu (11 od 21). Međutim to je u ovom slučaju dosta specifična situacija s obzirom da se u promatranom razdoblju održavao Sarajevski filmski festival koji je izazvao značajnu pozornost hrvatskih medija bar iz tri razloga (gostovanje nekih poznatih svjetskih filmskih zvijezda, ljetna medijska shema i na kraju značajna participacija hrvatske kinematografije na tom festivalu). Dakle, mogli bi reći da prvenstveni kriterij interesa u ovom slučaju nije bio sam kulturni događaj odnosno zbivanje u susjednoj državi. To pokazuje i činjenica da su kulturne teme iz Crne Gore ili Srbije minorno prisutne.

Što se tiče Crne Gore u Slobodnoj Dalmaciji najveći broj tekstova otpada na rubriku "ostalo" što se u ovom dnevniku gotovo u cijelosti odnosi na izbore koji su održani u vrijeme

monitoringa. Gotovo polovina od svih objavljenih tekstova o Crnoj Gori upravo se odnosila na izbore. I kod BiH i kod Crne Gore pokazuje se da bi bez ovih specifičnih zbivanja (Sarajevski filmski festival, odnosno izbori) broj objavljenih tekstova faktički bio upola manji. Da je medijski interes ispod razine očekivanoga kada je BiH u pitanju i u ovom slučaju možda najbolje svjedoči pokazatelj da unatoč približavanju općih izbora u BiH ta tema faktički nije ni prisutna na stranicama Slobodne Dalmacije. Unatoč tih ocjena određeni pozitivan medijski pristup BiH i Crnoj Gori možemo potražiti u činjenici da su teme pozitivnog medijskog polja (ekonomija, kultura i sl.) znatno prisutnije od onog negativnog (npr. ratni zločini ili kriminal).

Situacija s Srbijom je ipak osjetno drugačija. Tu još uvijek značajno mjesto zauzimaju upravo teme negativnog odnosno konfliktnog medijskog polja (ratni zločini, Haag, kriminal i druge devijantne pojave, međuetnički odnosi). Na te teme otpada polovina objavljenih tekstova o Srbiji (14 od 28). Te odnose potvrđuju i podaci o orijentaciji prema tretiranim temama. Polovina tekstova iz Srbije odnosi se na negativne sadržaje dok negativni sadržaji obilježavaju tek otprilike svaki četvrti tekst iz BiH odnosno tek otprilike svaki peti tekst iz Crne Gore. Ipak i ove ocjene za BiH i Crnu Goru treba uzeti s određenom rezervom odnosno treba opet podsjetiti na činjenicu da je značajan broj tekstova o BiH bio vezan za kulturna zbivanja Sarajevskog filmskog festivala što po logici stvari otvara prostor za dominaciju pozitivnih sadržaja, a u Crnoj Gori za izbore koji su uglavnom prikazani u pozitivnom svjetlu kao doprinos stabilizaciji nedavno osamostaljene države i njenom daljnjem približavanju Europi.

Što se tiče profesionalne orijentacije prema temi i kod Slobodne Dalmacije može se konstatirati da se u pravilu radi o neutralnom, dakle objektivnom pristupu u odnosu na teme u sve tri zemlje. Negativnog odnosa novinara ili medija prema određenoj temi gotovo da nema (izuzetak potvrđuje pravilo) a češće je prisutan pozitivan uklon dakle izražavanje određene naklonosti ili simpatije prema tretiranoj temi.

U pogledu korištenja novinarske forme prevladavaju vijesti i izvještaji dok su zahtjevnije autorske forme neusporedivo manje, gotovo marginalno zastupljene. Što se pak tiče autora odnosno izvora tekstova prevladavaju novinari potpisani punim imenom i prezimenom (35 od 64), a značajno (više nego kod druga dva lista) sudjeluju i agencije (23 od 64). U odnosu na tu generalnu sliku postoje naravno i odstupanja pa je o Srbiji najviše agencijskih tekstova, a iz Crne Gore agencijskih tekstova uopće nema.

U pogledu učestalosti objavljivanja priloga može se konstatirati da gotovo nema dana da nema bar nekog priloga iz Srbije dok je s Bosnom i Hercegovinom, a posebno Crnom Gorom stvar ipak drugačija i pojavljivanje tekstova rjeđe i vezano za neke specifične događaje (izbori, filmski festival).

IV ZAKLJUČNE NAPOMENE

Rezimirajući ovaj monitoring čini se mogućim utvrditi nekoliko osnovnih karakteristika koje u značajnoj mjeri obilježavaju i determiniraju medijski pristup odnosno medijsku sliku koju posreduju vodeći dnevници u Hrvatskoj.

U prvom redu mora se konstatirati da medijsko tretiranje susjednih država još uvijek nije izašlo iz tzv. negativnog, konfliktnog polja što se odnosi i na odabir tema i na sadržaj tih tema odnosno orijentaciju prema tim temama. Tekstovi koji prate probleme negativnog medijskog polja i negativnu orijentaciju prema tim temama još uvijek predstavljaju većinu objavljenih tekstova kada je u pitanju Bosna i Hercegovina, a još više Srbija. Izuzetak je u ovom slučaju Crna Gora koja je medijski tretirana uglavnom u pozitivnom medijskom svjetlu. Međutim za Crnu Goru se može reći da je relativno minorno prisutna u hrvatskim medijima i da je opći pozitivni uklon u ovom slučaju bio dodatno pojačan parlamentarnim izborima u toj novoosamostaljenoj državi koji su se održavali u vrijeme monitoringa.

Ipak činjenica da pretežu tekstovi negativnog predznaka ne znači i da je to apsolutno dominirajući medijski ton prema susjedima. Može se konstatirati da i tekstovi pozitivna orijentacija prema pojedinim temama jesu u manjini ali ipak njihovo pojavljivanje nije marginalno i zanemarljivo čak i kada je u pitanju Srbija prema kojoj još uvijek postoji najizraženiji negativni medijski odnos.

Druga značajna konstatacija koja bi se mogla izvući iz ovog monitoringa jeste ocjena da je interes za susjedne zemlje (pozitivan ili negativan) ispod očekivane razine. To na vrlo specifičan način ilustrira podatak da je u sva tri dnevnika potpuno marginalizirana činjenica da se u Bosni i Hercegovini priprema održavanje općih izbora. S obzirom na hrvatski nacionalni korpus u toj državi i probleme s kojim se on suočava te snažnu deklarativnu podršku i interes hrvatske politike marginalizacija te teme vrlo je iznenađujuća. Ovo bi dodatno mogla potvrditi i činjenica da su relativno malo u medijskom tretiranju susjednih zemalja zastupljene teme "ekonomije" iako je poznato da se na planu aktualne i potencijalne ekonomske suradnje zbivaju vrlo zanimljivi i značajni procesi među zemljama u regiji koji bi sigurno zasluživali i veću medijsku pažnju.

Treća značajna konstatacija jeste činjenica da bez obzira na izbor i sadržaj tema prevladava neutralan odnosno novinarski objektiv i profesionalan odnos prema tim temama što je bez sumnje pozitivna značajka, ali i značajka koja na izvjestan način prikriva i još jednu negativno obilježje. Taj neutralan, objektivni odnos djelom je determiniran i činjenicom da su najčešće korištene novinarske forme izvještaji i vijesti. Međutim ovakva struktura korištenih novinarskih formi (prevladavanje uvjetno rečeno "objektivnih" formi kao što su vijesti i izvještaji u kojima manje do izražaja dolazi sam stav novinara), te uopće činjenica da u tekstovima prevladava neutralan odnos novinara prema obrađenim temama s jedne strane i činjenica da još uvijek u sadržajnom smislu prevladavaju teme negativnog i konfliktnog medijskog polja odnosno negativni sadržaji upućuje na to da se (negativna) medijska slika o pojedinim susjednim državama vrši u prvom redu putem selekcije priloga, a manje planskim i ciljanim pristupom kojim bi se željelo kvalitetnije i obuhvatnije.

Na kraju treba konstatirati da su moguće usporedbe ovog monitoringa sa sličnim analizama kako bi se dodatno provjerili ali i komparirali rezultati te pokazali određeni trendovi - vrlo male. Naime, ovakvi monitorinzi ili slična medijska istraživanja prilično su rijetki. Za ovu priliku možemo se ipak referirati na dva slična monitoringa - istraživanja. Prvo, to je komparacija s ovakvim monitoringom (također projekt Media plan instituta) koji je obavljen u prosincu 2004. Tada su u monitoring koji je trajao 3 tjedana (ovaj 4) obuhvatio Večernji list te Novi list iz Rijeke. U odnosu na taj monitoring može se konstatirati, bar kada je u pitanju Večernji list, da se stvari u bitnim aspektima nisu promijenile. Drugi referentni projekt

proveden je u okviru Igmanske inicijative kao pilot-projekt o medijskom tretmanu (tiskani i elektronski mediji) susjeda u tzv. Daytonskom trokutu (BiH, Hrvatska i Srbija i Crna Gora). Pilot je proveden u travnju 2006, a njegovi su osnovni nalazi da se mediji ne bave ozbiljno svojim susjedstvom, a kada se i bave to je najčešće u negativnom kontekstu.

Statistika

VL- Večernji list; JL - Jutranji list ; SD - Slobodna Dalmacija

Ukupno tekstova	240	98	78	64
		VL	JL	SD
Bosna i Hercegovina		52	26	21
Crna Gora		12	10	15
Srbija		34	42	28

Orijentacija prema subjektu

BiH:

Neutralan uklon – pozitivan sadržaj	18	5	5
Neutralan uklon – negativan sadržaj	15	13	5
Neutralan uklon – neutralan sadržaj	3	3	6
Negativan uklon – negativan sadržaj	11	0	1
Negativan uklon – pozitivan sadržaj	0	2	0
Pozitivan uklon – negativan sadržaj	1	0	0
Pozitivan uklon – pozitivan sadržaj	4	3	4

Crna Gora :

Neutralan uklon – pozitivan sadržaj	8	7	5
Neutralan uklon – negativan sadržaj	0	0	2
Neutralan uklon – neutralan sadržaj	1	1	2
Negativan uklon – negativan sadržaj	2	1	1
Negativan uklon – pozitivan sadržaj	0	0	1
Pozitivan uklon – negativan sadržaj	1	0	0
Pozitivan uklon – pozitivan sadržaj	0	1	4

Srbija:

Neutralan uklon – pozitivan sadržaj	10	6	9
Neutralan uklon – negativan sadržaj	19	28	12
Neutralan uklon – neutralan sadržaj	3	7	1
Negativan uklon – negativan sadržaj	2	0	2
Negativan uklon – pozitivan sadržaj	0	0	0
Pozitivan uklon – negativan sadržaj	0	0	0
Pozitivan uklon – pozitivan sadržaj	0	1	4

Novinarske forme:

BiH

- vijest	10	7	6
- izvještaj	30	15	9
- saopštenje	0	0	0
- komentar	4	1	3
- intervju	1	0	1
- reportaža	6	0	2
- dosije ili feljton	0	3	0
- preneseno iz drugih medija	1	0	0
- ostalo	0	0	0

Crna Gora:

- vijest	0	1	0
- izvještaj	11	6	11
- saopštenje	0	0	0
- komentar	0	1	1
- intervju	0	0	0
- reportaža	1	0	3
- dosije ili feljton	0	0	0
- preneseno iz drugih medija	0	2	0
- ostalo	0	0	0

Srbija :

- vijest	10	13	16
- izvještaj	18	18	5
- saopštenje	0	0	0
- komentar	0	1	4
- intervju	0	1	2
- reportaža	0	2	0
- dosije ili feljton	0	0	0
- preneseno iz drugih medija	6	7	1
- ostalo	0	0	0

Subjekt/Teme:

BiH:

- međunarodne konferencije	0	1	0
- bilateralni susreti	2	0	0
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	4	3	0
- kriminal i druge devijantne pojave	7	1	0
- ratni zločini/haški tribunal	16	9	3
- ekonomija	9	0	4
- nevladina udruženja	0	0	0
- sport	1	3	2
- kultura	7	6	11
- ostalo	6	3	1

Crna Gora:

- međunarodne konferencije	0	0	0
- bilateralni susreti	0	0	0
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	2	0	1
- kriminal i druge devijantne pojave	1	1	1
- ratni zločini/haški tribunal	0	0	1
- ekonomija	5	1	3
- nevladina udruženja	0	0	0
- sport	0	1	0
- kultura	0	0	2
- ostalo	4	7	7

Srbija:

- međunarodne konferencije	0	0	0
- bilateralni susreti	0	1	0
- tretiranje ljudskih prava, međuetničkih odnosa i prava nacionalnih manjina	2	7	3
- kriminal i druge devijantne pojave	5	9	6
- ratni zločini/haški tribunal	9	10	5
- ekonomija	7	4	1
- nevladina udruženja	0	0	0
- sport	4	4	3
- kultura	1	1	3
- ostalo	6	6	7

Autor priloga:

BiH:

Novinari imenom i prezimenom:	36	13	11
Inicijali:	6	1	0
Novinske agencije:	5	11	8
Nepotpisani prilozi:	5	1	2

Crna Gora:

Novinari imenom i prezimenom:	12	7	13
Inicijali:	0	1	0
Novinske agencije:	0	1	0
Nepotpisani prilozi:	0	1	2

Srbija :

Novinari imenom i prezimenom:	14	22	11
Inicijali:	8	8	1
Novinske agencije:	7	9	15
Nepotpisani prilozi:	5	3	1

.....